

భారత నాగి
నాడూ-నెడూ

ఇల్లిందల సరస్వతీదేవి

Blank Page

గంగిరెడ్డి లక్ష్మీనారాయణ

భారతనారి నాదానాదా

రచయిత్రి :

ఇల్లిందల సరస్వతీదేవి

ప్రచురణ :

ఆంధ్రభారతి
సాహితీ సాంస్కృతిక సంస్థ
5 కింగ్స్ వే, సికిందరాబాదు-3

భారత నారి, నాడూ-నెడూ

BHARATHA NARI, NADOO-NEDOO

By Illindala Saraswathi Devi.

© YUVABHARATHI, SECUNDERABAD-500 003.

యూవభారతి

ప్రచురణ : 38

ప్రథమ ముద్రణ : ప్రతులు 3,200

14 డిశంబరు, 1975

ముఖచిత్ర రచన :

శీలా పీఠరాజు

ముద్రణ :

నాగార్జున ప్రింటింగ్ వర్క్స్, హైదరాబాదు

ముఖచిత్ర ముద్రణ :

విస్టాన్ ప్రింటర్స్, హైదరాబాదు

ప్రతులకు :

యూవభారతి

5, కింగ్స్ వే, సికిందరాబాదు-500 003.

వెల : 1-00

PAPER USED FOR THE PRINTING OF THESE BOOKS
WAS MADE AVAILABLE BY THE GOVERNMENT OF INDIA
AT CONCESSIONAL RATES
YUVABHARATHI IS GRATEFUL

యువభారతి పరిసయము

మనిషిలో అంతర్లీనంగా, నిక్షిప్తంగా ఉన్న ప్రతిభా పరిమాణాలు పరివ్యాప్త కాగల్గినప్పుడే అతని సృజనాత్మక శక్తికి సార్థక్యం చేకూరుతుంది. సమాజంలో సౌందర్యం, సౌజన్యం పెంపొందడానికి అనువైన వాతావరణం ఏర్పడుతుంది. పరిస్పరావగాహనం కలుగుతుంది. నిర్మాణాత్మక దృక్పథాలకు ప్రాచుర్యం లభిస్తుంది. సమైక్యభావాలు కుదురుకుంటాయి.

యువభారతి కడచిన పన్నెండేళ్ళుగా సమాజంలో సామరస్యాన్ని పెంపొందించేందుకు సాహిత్యంకంటే ఇతరమైన సాత్వికసాధనం లేదనే విశ్వాసంతో ఇతోధిక కార్యక్రమాలును రూపొందించి కృషిచేస్తున్నది. సాధ్యమైనంత తక్కువ వెలకు వీలైనంత ఎక్కువమందికి ఉత్తమ సాహిత్యాన్ని అందిస్తే సాహిత్యపట్ల ప్రజానీకానికి అనురక్తి పెరుగుతుందనే నమ్మకంతో ప్రచురణ కార్యక్రమాన్ని చేపట్టింది. ఇంతవరకూ 37 ప్రచురణలను ప్రచురించి రెండు లక్షల ఇరవై ఐదు వేలకు పైగా ప్రతులను సాధ్యమైనంత తక్కువ వెలకు తెలుగుపాఠకులకు అందించడానికి పూనుకున్నది.

యువభారతి సాహితీమిత్ర పథకంలో దాదాపు 3,500 మంది సాహితీ మిత్రులుగా చేరారు. రానున్న ఉగాదినాటికి ఈ సంఖ్య 10 వేలకు చేరుకోవాలన్న మా లక్ష్యసాధనలో తోడ్పడండి. యువభారతి శాశ్వత జీవిత సభ్యత్వ పథకాలలో ఐదు వందల మందికి పైగా భారతీమిత్రులుగా, యాభై మంది భారతీ భూషణులుగా చేరారు. ఈ పథకాలలో సభ్యులుగా చేరి మా “నందిని” మాసపత్రికను ఉచితంగా పొందే అవకాశం కల్పించుకోవలసిందిగా సహృదయులకు విజ్ఞప్తి. “నందిని”లో యువభారతి కార్యకలాపాల వివరాలే కాకుండా సాహిత్యానికి సంబంధించిన అనేకాంశాలుంటాయి.

మా తపస్సు ఫలించి తెలుగు దేశంలో అధ్యయనశీలతా సౌజన్యం పెంపొందాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాం.

ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి
అధ్యక్షుడు

మా మాట

ఆలోచనలు అందరికీ రావచ్చు. తన ఆలోచనలు అందరికీ అందా
లని ప్రతివ్యక్తి ఆకాంక్షిస్తాడు. ఇది సహజం. కాని తమ ఆలోచనలను
స్పష్టంగా అందరికీ తెలుపగలిగే నేర్పు అందరికీ ఉండదు. ఆలోచనలు
అనేకాకృతులను దాల్చవచ్చు. చిత్రంగా రూపొందవచ్చు. శిల్పంగా కని
పించవచ్చు, స్వరబద్ధం కావచ్చు. ఉపన్యాసం కావచ్చు. ముచ్చటకావచ్చు,
కవితగా సాక్షాత్కరించవచ్చు, నాట్యంగా అవతరించవచ్చు, ఆలోచనలు
ఇన్ని రూపాల్లో వ్యక్తంగావడానికి కారణం మానవుల్లో జన్మతః అభిన్న
ప్రతిభా వైవిధ్యం ఉత్తమ భావప్రసరణానికి రకరకాల ప్రతిభలు తోడ్ప
డుతూ ఉంటాయి. ఈ కళారూపాలన్నింటిలో సాహిత్యానికున్న విస్తృతి
ఇతరమైన వాటికి లేదు. వాఙ్మయాన్ని అవగాహన చేసుకోవడానికి
ప్రాయనూ, చదువనూ, వస్త్రేచ్ఛాలు. ఇతర కళలను చూచి ఆనందించగలడే
కాని, ఆ ఆనందాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని తన ఆలోచనలకు పదునుపెట్టు
కోలేడు. వృద్ధి చేసుకోలేడు. సారవంతం చేసుకోలేడు.

వైజ్ఞానిక, సాంకేతిక రంగాలు ఇటీవల మానవుని మనస్తత్వాన్ని,
జీవన విధానాన్ని ప్రత్యక్షంగానో. పరోక్షంగానో ప్రభావితం చేస్తూ
ఉన్నవి. ఆలోచనల ప్రసారణంలో ఎన్నడూ లేనన్ని అవకాశాలు ఇతోధి
కంగా లభిస్తున్నవి. రేడియో, టెలివిజన్, సినిమా, వార్తాపత్రికలు ఇత్యాది
ప్రచార సాధనాల ప్రభావం ఒక ఎత్తు. పుస్తకాలు ఒక ఎత్తు. పుస్తకాలు
చదవడానికి, చెప్పడానికి, ఎప్పుడు పడితే అప్పుడు చూసుకోవడానికి
ఉపయోగపడే సాధనాలు. కనుక ఇతర ప్రచారసాధనాలకంటే పుస్తకాని
కున్న విస్తృతి అనన్యసామాన్యం. అయితే ఈ పుస్తకాలు అందుబాటులో

ఉండే తీరునుబట్టి, అవి అందించే ఆలోచనలను బట్టి ప్రాముఖ్యాన్ని సంతరించుకుంటాయి. ప్రజాహిత సంస్థలు, ప్రభుత్వం, మత సంస్థలు తమ కార్యకలాపాలకు సిద్ధాంతాలకు సంబంధించిన అనేకాంశాలను ఉచితంగా ప్రజాబాహుళ్యాని కందించే ప్రయత్నాన్ని మనం చూస్తూనే ఉన్నాము. కాని అందరి ఆలోచనలు అచ్చుపోసుకుని అందరికీ అందుబాటులోనికిరావడానికి ఎన్నో అవస్థలను ఎదుర్కోవలసి ఉంటుంది. సాధ్యమైనంత తక్కువ వెలకు ఉత్తమసాహిత్యాన్ని అందించే ఉద్యమంపట్ల యువభారతి కున్న విశ్వాసమే వివిధ పుస్తకాలను ప్రచురించేందుకు తోడ్పడుతున్నది. ఒకే ఒక్క రూపాయికి సమాజానికి మార్గదర్శనం చేయగలిగే భావాలను వివిధ సమస్యల స్వరూపస్వభావాలను పరిచయం చేయాలనే మా ఉద్దేశ్యం. ఓ రూపుదాల్చి ఈ విధంగా పరితృప్తిలోకంలోకి ప్రవేశిస్తున్నది మా లహరీ పరంపరలో వెలువడుతున్న ఉపన్యాసమంజరులు, సాహితీవాహిని పరంపరలు, కవిత, కథానికా సంకలనాలు, వ్యాసకదంబాలతో పాటు ఈ రూపాయి పుస్తకప్రచురణం మరో సోపానం. దైనందిన జీవితంలో ఎదురయ్యే సమస్యలు ఆహారం-ఆరోగ్యం-విల్లల శిక్షణ-మనస్తత్వం- ఆర్థిక సాంఘిక సమస్యలు-రచయితల, పాఠకుల సమస్యలు, సాంకేతిక-వైజ్ఞానిక రంగాల అన్వేషణ ఫలితంగా సమాజంలో రూపుదిద్దుకుంటున్న తీరు తెన్నులు, యువకుల, వృద్ధుల సమస్యలు ఇత్యాది విషయాలపై విజ్ఞులలో సరళమైన భాషలో పుస్తకాలు వ్రాయించి ఒకేఒక్క రూపాయికి అంద చేయాలని మా ఉద్దేశ్యం.

ఈ మా ఉద్దేశ్యాన్ని సహృదయంతో అర్థం చేసుకుని, మా ఉద్యమానికి ప్రప్రథమంగా ఆశీస్సహకారాలను అందించి మమ్మల్ని ప్రోత్సహించిన విదుషీమణులు శ్రీమతి ఇల్లిందల సర్వసతీదేవి గారు. కథ, నవల, వ్యాసరచయిత్రిగా శ్రీమతి సరస్వతీదేవి గారు పరితృప్తిలోకానికి చిరపరిచితులు. “వనితాలోకం” అనే వ్యాస కదంబం ఈమె బహుముఖీన ప్రజ్ఞాపాటవాలకు, సుస్పష్టమైన భావప్రకటనకు, అందమైన వచనరచనకు

మణివర్పణం. ఈవ్యాసాలు యువభారతినఖ్యులలో పఠనాసక్తిని, నిర్మాణైక దృక్పథాన్ని ఇనుమడింపజేసిన వనడంలో ఆత్యుక్తిలేదని చెప్పవచ్చు.

భారతనారి, నాడూ-నేడూ అనే ఈ సుదీర్ఘవ్యాసం సమన్వయ ధోరణికి నిర్మాణాత్మక దృక్పథానికి, విశిష్టమైన ఆలోచనాపద్ధతికి, ఉదాత్తమైన హృదయసంస్కారానికి నిదర్శనంగా ఉన్నది. “శ్రీపుంసయోగోద్భవ”మైన ఈజగత్తును అర్థం చేసుకుని సుఖమయంగానూ, రసమయంగానూ రూపొందించుకోవడానికి మానవులుద్యమించాలి. అంతే కాని శ్రీలదుస్థితికిపురుషుడే కారణమనీ, పురుషుడు దుస్థితికి శ్రీలే కారణమనే నిర్దేశకమైన ఉద్వేగపూరితమైన వివాదాలవల్ల లబ్ధిలేదనే యాదార్థ్యాన్ని ఈ వ్యాసం నిరూపిస్తున్నది. శ్రీమతి ఇల్లిందల సరస్వతీదేవి గారి సహకారభావానికి యువభారతిపట్ల ఆమెకున్న వాత్సల్యానికి మా అభివందనాలు. కృతజ్ఞతలు.

ఈ పుస్తకాల రూపకల్పనలో మాకు చేదోడుగా ఉండి సముచిత మార్గదర్శనం చేస్తున్న మా ప్రధాన సంపాదకులు డా॥జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం గారికి ధన్యవాదాలు, భావస్ఫోరకంగా ముఖచిత్రాన్ని తీర్చిదిద్దియిచ్చిన ప్రసిద్ధకళాకారులు శ్రీ శీలాప్రీరాజు గారికి మా హృదయ పూర్వకమైన నమస్సులు సమర్పించుకుంటున్నాము.

ముఖచిత్రాన్ని అందంగా ముద్రించిన న్యూ విస్టాస్ ప్రింటర్స్ వారికి, పుస్తకాన్ని అచ్చుపోసిన నాగార్జున ప్రింటింగ్ వర్క్స్ అధినేతలు శ్రీ ఎన్.వి. నారాయణ గారికి నమస్సులు.

మాకు అచ్చు ప్రతులను సరిచూడడంలో సహకరించిన శ్రీ నిడద.

వోలు సుందరేశ్వర రావు గారికి మా కృతజ్ఞతలు.

ఈ వరుసలో వస్తున్న చిన్నచిన్న పుస్తకాలను సమాదరించి మాకు ఇతోధిక ప్రోత్సాహాన్ని తెలుగు ప్రజలు అందిస్తారని ఆశిస్తున్నాము. సహృదయుల ఆర్థిక, హార్దిక సహకారాన్ని ఆర్థిస్తున్నాము.

ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి
అధ్యక్షుడు

భారతనారి నాడూ-నెడూ

సంఘంలో మనుగడ సాగించే ప్రతివ్యక్తికి ఒకస్థాయిలో గౌరవ ప్రతిపత్తి ఉంటుంది. అది ఆ వ్యక్తి ఆక్రమించిన స్థానాన్నిబట్టి, నిర్వహించే పాత్రనుబట్టి ఉంటుంది.

ప్రకృతి సృష్టించిన శ్రీ, పురుషులు ఒకరికొకరు ఆకర్షితులై తిరిగి సృష్టికి తోడ్పడుతున్నారనే విషయము సాక్ష్యమక్కరలేని సత్యము. సహజీవన బాధ్యతలను సమానంగా పంచుకుని, జంటగా జీవనయాత్ర సాగిస్తూ, సృష్టికి తోడ్పడే శ్రీ పురుషులలో ఎవరధికులు? ఎవరు ప్రధానులు? ఈ ప్రశ్నలు బహుశః వారి పుట్టుకతో జన్మించి, క్రమాగతంగా బలాన్ని పుంజుకుని ఈనాటివరకూ శేషప్రశ్నగానే నిలిచాయి.

“పురుషుడే ఆధికుడు” అన్నవాదాన్ని సృష్టించి బృహదారణ్య కోపనిషత్తు దానికి బలాన్ని చేకూర్చింది. సృష్టిలో పురుషుడు ప్రధానుడే కాక-ప్రథముడు ముందుగా ప్రజాపతి ఒక్కడే సృష్టింపబడటంచేత ఒంటరిగా బ్రతకలేక-తనజీవితాన్ని సుఖమయం చేసుకోవటానికి అతడు తనదేహాన్ని రెండు ఖండాలుగా చేసుకున్నాడు. ఆ రెండవ ముక్క శ్రీ మూర్తిగా తెలిసి, అతడికి అంతులేని ఆనందాన్ని కలిగించింది. ఇలా పతనంచేత ఏర్పడ్డారు కనుక ఆ శ్రీ పురుషులిద్దరికీ పతి, పత్ని అన్న పేర్లువచ్చాయి. పతి అంటే భరించేవాడనీ పత్ని అంటే భరింపబడేదని అర్థాలు. క్రమంగా రూఢి అయి, వేళ్ళు పాతుకుపోయాయి. ఇలాంటిదే ఒకకథ కైస్తవ గ్రంథంలో ఉన్నట్టు ప్రచారంలో ఉన్నది. అది పురుషుడికి సమస్త సౌకర్యాలు దైవము కల్పించినా అతడికి తన జీవితములో అవ్యక్తమయిన వెలితి బాధిస్తుంటే దేవుడు అతడి ప్రక్కచెముక తీసి శ్రీగా మార్చాడట.

బైబిల్ గ్రంథంలోని ఈ కథ బృహదారణ్యకోపనిషత్తులోని పై కథ మాట భేదమేగాని ఒకటిగానే ఉన్నాయి.

శ్రీ పురుషులలో ఎవరధికులు? ఈ ప్రశ్న ఒక సంఘానిది ఒక దేశానిది కాదు. అన్ని దేశాలూ ఈ సమస్యతో సతమత మయినవే. అన్ని దేశాలూ దీనిపైన తర్జనభర్జనలు సాగించినవే. అయినా ప్రతిదేశంలోనూ శ్రీలకు కొంత గౌరవ ప్రతిపత్తి లేకపోలేదు. పురుషుడితో సమానమైన ప్రతిపత్తి ఉన్నదా- లేదా? లేనట్లయితే ఉండాలా? అన్న చర్చలు సాగు తూనే ఉన్నాయి. ఈ చర్చలూ ఆందోళనలూ ఉద్యమాల ఫలితంగా శ్రీకి పురుషుడితో సమానమైన గౌరవప్రతిపత్తిని కొన్నిదేశాలు సాధించు కున్నాయి కొన్ని దేశాలు శాసనాలుచేసి చేతలదగ్గర వెనుకడుగు వేస్తు న్నాయి. ఈ సత్యము తరతమభేదాలతో దాగుడుమూతలాడుతున్నది.

“పాశ్చాత్య దేశాలలో శ్రీ చాలా పురోగమించింది. పురుషుడితో సమానమైన ప్రతిపత్తిని సాధించుకున్నది. కాని—భారతనారి చాలా వెనుక వడి ఉన్నది. సంఘంలో ఆమె గౌరవప్రతిపత్తి అధమాధమంగా ఉంది” ఈ భావము విదేశీయులలోనే కాకుండా మనదేశంలోకూడా చాలామందికి ఇప్పటికీ లేకపోలేదు.

భారతదేశంలో శ్రీల గౌరవ ప్రతిపత్తికి ఇతర దేశాలలోని శ్రీల గౌరవ ప్రతిపత్తికి చాలా భేదము ఉన్నది. శ్రీలపట్ల హిందువుల దృక్పథమే వేరు.

యతనార్యస్తు పూజ్యంతే
రమంతే తత దేవతాః
యత్రైతాస్తు నపూజ్యంతే
సర్వాస్తతా ఫలాః క్రియాః

“ఎక్కడ శ్రీలు పూజింపబడతారో అక్కడ దేవతలు క్రిడిస్తారు. ఎక్కడ పూజింపబడరో అక్కడ అన్ని కార్యములు నిష్ఫలములు” అన్నది భారతీయుల ఆదర్శము. ఇది చాలా ప్రాచీనమైనది.

“ఫెంచి రచయిత అయిన లూయిస్ జాకావియట్ భారతదేశాన్ని గురించి వ్రాస్తూ ” సంఘములోనూ కుటుంబంలోనూ అత్యున్నతమైన

గంగనెది లక్ష్మీనారాయణ

స్థానము స్త్రీలకు కల్పించిన భారతీయుర నాగరికత సంస్కృతి అతి ప్రాచీనమైనవి. హిందూమతములో వేదాలు కల్పించినట్లు మరే మతము లోను స్త్రీలకు ఉన్నతస్థానము కల్పింపబడలేదు. వారి నాగరికత సంస్కృతి జ్యూన్ నాగరికత సంస్కృతులకంటె పురాతనమైనవి" అని ముగించాడు.

ఈనాటి సంఘములో స్త్రీ పురుషుల గౌరవ ప్రతిపత్తిని వారి ఆర్థిక విద్యా పరిస్థితులనూ, రాజకీయంగా వారి అవకాశాలనుబట్టి అంచనా వేయడము జరుగుతున్నది. కాని ప్రాచీన సమాజములో స్త్రీ పురుషుల గౌరవ ప్రతిపత్తి మత సంబంధమైన కార్యకలాపాలలో వారి విశేషాధి క్యతపైన ఆధారపడి ఉండేది.

స్త్రీ పురుషుల సృష్టి భిన్నాభిన్న దృక్పథాలతో జరగటంచేత స్త్రీల శారీరక నిర్మాణము పురుషుల శారీరక నిర్మాణంవంటిది కాదు. అందు చేత భుజబలంతో పురుషులు చేసే పనులు కొన్నిటిని స్త్రీలు అన్ని సమ యాలలోనూ చేయలేరు. దానికి వారి శారీరక నిర్మాణము అవరోధము కల్పిస్తుంది. అంతమాత్రంచేత స్త్రీలు తక్కువనీ, పురుషులు ఎక్కువనీ అనుకోవటం పొరపాటు— అవివేకము, ప్రకృతి ఎవరికి ఏ ధర్మము నిర్దేశించిందో దానిని సక్రమంగా నిర్వహించటానికి మతమూ సంఘమూ దోహదం చెయ్యాలి. సంతానవతియై బిడ్డలను సంరక్షణ చేయటంలోను పురుషుడికి అన్నివిధాలా సహకరిస్తూ గృహస్థాశ్రమాన్ని నిర్వహించటం లోనూ స్త్రీ పురుషుడి సమాన భాగస్వామిని.

వేదకాలంలో

పాశ్చాత్య దేశాలలోని వివాహ సంస్థకూ భారతదేశంలోని వివాహ సంస్థకూ కొండంతవ్యత్యాసమున్నది. కేవలము విషయలోలతను పురస్కరించుకునే ఆదేశాలలోని వివాహసంస్థ ఏర్పడ్డది. భారతదేశంలో వివాహ సంస్థకు ధర్మము మూలహేతువు. అర్థశామాలు ఆ హేతువుకు అంగాలు. యజ్ఞయాగాదులద్వారా దేవతలను సంతోష పెట్టడమూ, తద్వారా స్వర్గ మలంకరించటమూ, మానవుడిధర్మమని వేదమతము ఆదేశిస్తున్నది. యజ్ఞ యాగాది క్రతువులు చేయటానికి ఒక పురుషుడుగాని ఒక స్త్రీ గాని విడి

విడిగా చేయటానికి అధికారములేదు. దాంపత్య ధర్మముగల స్త్రీ పురుషులే అందుకు అర్హులని ప్రాచీనులు నిర్ణయించారు. పత్ని లేకుండా పురుషుడు డొక్కడూ ఈ క్రతువులు నిర్వహించే అధికారము లేకపోవటంచేత స్త్రీ యొక్క ప్రాముఖ్యత వివాహము యొక్క ఆవశ్యకత హిందూమతములో స్థావరమేర్పరచుకున్నాయి. దంపతులు ఒకరినొకరు మన్నించుకుంటూ గృహస్థాశ్రమాన్ని సార్థక్యము చేయాలి. హిందూ సంఘములో గృహస్థాశ్రమానికిచ్చిన గౌరవము మరిదేనికి ఇవ్వలేదు. అతిథి అభ్యాగతులకూ యతులకూ బ్రహ్మచారులకూ పేదలకూ అర్తులకూ ఆశ్రయమిచ్చే ఉత్తమమైన ఆశ్రమము గృహస్థాశ్రమము. ఇది ఆశ్రమాల కన్నిటికి తలమానికమని అగ్రస్థానమిచ్చారు. అగ్నిహోత్రము నిర్వర్తించటానికి యజ్ఞయాగాదులు చేయటానికి భర్త కోపాటు భార్యకూడా గృహస్థాశ్రమములో తన ధర్మాలను నిర్వర్తించవలసి ఉన్నది. ఈవిధముగా తమ ధర్మాలను సక్రమంగా నిర్వహిస్తూ అన్యోన్య ప్రేమతో ఉండే దాంపత్యము దక్షస్మృతిలో చాలా గొప్పగా చెప్పబడినది. అనుకూల, ప్రేమభాషిణి, కుశలి, సాధ్వి, గుట్టుకలది, పతియెడ ప్రేమకలది అయిన స్త్రీ దేవతయేగాని మానుషికాదు. అటువంటి పత్ని లభించినవానికి స్వర్గమిక్కడే ఉన్నదని స్మృతికారులు పేర్కొన్నారు.

ఆ కాలములో స్త్రీ అనగా భార్య భర్త కు బానిసకాదు- భార్యవల్లనే గృహము నిలిచిఉన్నదన్న భావము “జాయేదస్త” అన్న ఋగ్వేదవాక్యము తెలుపుతున్నది. “పత్ని పారిణ హస్సేశా” అన్న యజుర్వేద వాక్యము కూడా ప్రేభావాన్ని ధృవపరుస్తున్నది. ధర్మార్థ కామము అనే మూడుపురుషార్థాలను నెరవేర్చటానికి సానుభూత కనుకనే పత్నికి విశేష గౌరవమివ్వబడినది.

ప్రజామను ప్రజాయసే
తదుతే మర్యామృతం

ఓ మానవుడా! నీవు సంతానము ననుసరించి పుట్టుచున్నావు. ఆ సంతానమే నీకు అమృతము.

భర్తకు తద్వారా వంశానికి మహోపకారము చేసేదికనుకనే అమెకు అమితమైన గౌరవము. స్త్రీ పురుషుడికి జీవితకాలములో సమస్త సుఖాలను

ఇచ్చేదే కాక అమృతాన్ని అనగా పుతులను ప్రసాదించి పునర్జన్మకు ఆస్కారమయిన భార్య కేవలము భోగలాలసకే ఉద్దేశింపబడిన దనుకోవడము వైదిక మతానికెంత విరుద్ధమో దీనివల్ల మనకు స్పష్టమవుతుంది.

వివాహకాలమందు వరుడు వధువుతో “ఏడడుగులువేసిన మనము ఒకరికొకరము స్నేహితులము. మనము ఒకరినొకరము విడువవద్దు. నిర్వర్తించవలసిన ధర్మములను నిర్ణయించుకుంటూ ఒకరి ఆత్మను మరొకరికి అర్పించుకుంటూ అన్యోన్యముగా ఉందాము” అని సప్త పదుల సందర్భములో అంటాడు. వేదకాలములో దాంపత్యము మరణానంతరముకూడా నిలిచేదిగా చెప్పబడటంచేత దాని యచ్చేద్యత స్పష్టమవుతున్నది. భార్యను భర్తగాని భర్తను భార్యగాని త్యజించటానికి వీలులేదనే వేదాలభావము. భర్తను ప్రేమచేత వశపరచుకున్న స్త్రీ వేదాలలో మిక్కిలి స్తుతింపబడ్డది.

దంపతుల మధ్యగల స్నేహానికి లోకంలోని ఇతర స్నేహాలకూ కొండంత వ్యత్యాసమున్నది. ఇతరములయిన స్నేహాలు నశించవచ్చు. కాని— దంపతుల మధ్యగల స్నేహము నశింపకూడదన్న విషయము స్పష్టంగా వేదమంత్రాలవల్ల తెలుస్తున్నది. స్నేహము లేక ప్రేమ ఉన్నంత కాలమే దాంపత్యము ఉండాలన్న నియమం కాక—దాంపత్యము ఉన్నంత కాలమూ స్నేహము ఉండి తీరవలెనన్నదే వైదిక దాంపత్య రహస్యము. దాంపత్యము శాశ్వతము కనుక వారిమధ్య స్నేహముకూడా శాశ్వతముగా ఉండవలెననే వైదిక దాంపత్యసూక్తి. కనుక స్నేహమువదిలిన దంపతులు వైదికమతానికి విరుద్ధముగా ప్రవర్తించిన వారవుతారని విశ్వాసము.

భర్త భార్యపైన అధికారము కలవాడే అయినా అతడు తన అధికారాన్ని చూపి లేక— స్నేహభావాన్ని చూపే ఆమెను తనకు అనుకూలము చేసుకునేవాడు. హృదయములో ప్రేమలేని వ్యక్తి కనబరచే వినయము వల్ల భర్తకు ఆనందం కలగదు కదా!

“సఃమాతరిశ్వాసం ధాతాసముదేష్టి దధాతనా” వాయువు బ్రహ్మ సరస్వతి మా బుద్ధులు పరస్పరానుకూలము అగునట్లు చేయుగాక!” అని ప్రార్థనలు చేస్తారు.

పై అంశాలను బట్టి చూస్తే పురుషుడి ఆధిక్యత స్పష్టమే అయినా అతడామెకిచ్చిన స్థానమే విచిత్రముగా ఉన్నది. భర్త భార్యను తనతో సమానముగా చూసుకోవటమే కాకుండా తననామెకు అర్పించుకోవటము కూడా వేదాలలో కనబడుతుంది.

“అస్మిన్ గృహే గార్హ్య పత్యాయ జాగృహి”

ఓవధూ: ఈ గృహమందు గృహపతిత్వము కౌరకు మేల్కొనుము

వధువు వరుడికి బానిసకాదు— రాజీ పీఠాన్నలంకరించటానికి ఆహ్వానింపబడిన ప్రభి. చాకచక్యముతో మాతృ హృదయంతో విశ్వ వ్యాప్తమయిన ప్రేమతో గృహాన్ని పాలించటానికి వచ్చిన గృహయజమానురాలు. ఆమె పరిపాలన పాలితులనుబాధపెట్టేదికాదు. ఆమె పాలనలో అంతకుముందున్న దుఃఖాలు నివారితమవుతాయి. భూలోకము స్వర్గలోక మవుతుంది. అనాటి పురుషుడికి సత్కర్మ లన్నిటి ఫలమైన స్వర్గము భార్యాధీనమైఉండేది. దానిననుసరించే “భార్యా ధీనస్తథా స్వర్గః” అన్న ఆర్యోక్తి బయలుదేరింది.

ఆ కాలములో స్త్రీలు లౌకికముగా ప్రముఖపాత్ర వహించారు. అర్థశాస్త్రము రచించటానికి బృహస్పతి మానవ గంధర్వ దేవతా స్త్రీలయొక్క శుశ్రూషచేసి వారి ఆదేశ ప్రకారమే అర్థ శాస్త్రము రచించాడు. ఋషుల కాలములో అనసూయ అరుంధతి ఆర్థిక విజ్ఞాన శాస్త్రజ్ఞులు, మైత్రేయి గార్గి మంచి వక్తలు. గార్గి వేద వాదిని. మహాపండితుల సభలలో వేదాంత గోష్ఠిలో పాల్గొనేదని గార్గి బ్రాహ్మణ్యము వల్ల తెలుస్తున్నది. వేదపాండిత్యములో అసమాన మైన లోపాముద్ర విశ్వవార మొదలైన స్త్రీలు చిరస్మరణీయలు. కవులు వేద కాలములో లేరని చెప్పలేము గాని బహు అల్పసంఖ్యలో ఉండేవారు.

ఋగ్వేదములో 1028 సూక్తములలో 28 సూక్తములకు స్త్రీలు ఋషులుగా (కర్తలుగా) ఉన్నారు.

కొన్ని సూక్తములకు స్త్రీలు ఋషులుగా ఉండటం వల్లనూ

స్త్రీలు పరించటానికి వీలయిన కొన్ని మంత్రాలు ఇతరత్రా ఉండటం చేతనూ వేదము స్త్రీలందరికీ అన్ని సమయాలలోనూ నిషిద్ధమని చెప్పటానికి వీలుకాదు.

వేదకాలములో అనగా శ్రుతికాలములో స్త్రీలకు మత సంబంధమైన కార్య కలాపాలలో అధికారమేగాని అనధికారము లేదు. దాని తరువాత దైవస్మృతి కాలాంతమందు స్త్రీలు వేదాధ్యయనానికి అనర్హులని చెప్పబడినది. వేదకాలములో వేదసూక్తులు రచించిన రచయితలలో స్త్రీలు ఉండటమే కాకుండా యజ్ఞ యాగాదులు, హవనములు, క్రతువులు మొదలైనవి స్త్రీలు లేకుండా జరుగలేదు. తపస్సుచేసి మోక్షసాధనే ప్రధానమనుకున్న కాలములో స్త్రీ అవరోధముగా భావించబడ్డది.

వేదాధ్యయనానికి ఉపనయనం ప్రధానంగా ఎంచబడినది. ఉపనయనము ఏడవ ఏట చేసేవారు. ఉపనయనము జీవితములో ప్రధానమైన ఘట్టము. వేదకాలములో ఈ ఉపనయనము బాలురకెంత ప్రధానమైనదో బాలికల కంత ప్రధానమైనదిగా భావించ బడ్డది. ఉపనయనమూ వేదాధ్యయనమూ బాలికలకు తగిన వరులను సమకూర్చటములో విధిగా సహకరించేవి.

ఋషులచేత వ్రాయబడిన ధర్మశాస్త్ర గ్రంథాలకేస్మృతులని పేరు. ఆ స్మృతి కాలంలో కూడా స్త్రీల గౌరవ ప్రతిప్రతికి లోపము రాలేదు. అన్నదమ్ములుగల కుమార్తెకంటె వారు లేనికుమార్తె వలన పితృవంశానికి అధికలాభము కలుగుతున్నదని విశ్వసించబడ్డది. కుమారుడేవిధముగా వంశవర్ధను డవుతున్నాడో ఆమెకూడా ఆ విధముగానే వంశవర్ధని కాగలదన్న నమ్మకము ఉండేది. అందుకే ఆమెకు పుత్రిక అన్న పేరు వచ్చింది. అన్నదమ్ములుగల కుమార్తెకు పుత్రిక అన్నపదము ఎక్కడా వాడలేదు. అభాత్రుదుహిత తన పుత్రునిద్వారా తన తండ్రిని పున్నామ నరకముచుండి రక్షించుతున్నది. కనుక ఆమెకు పుత్ర ధర్మముగా పుత్రిక అన్న పేరు అన్వర్థ మవుతున్నది.

“అపుత్రోనేక విధినా సుతాం కుర్వీత పుత్రికాం” అని మనుస్మృతిలో చెప్పబడి ఉన్నది. పుత్రులు లేనివారు ఈ విధానముచేత

కుమారై ను పుత్రికగా చేసుకొన వలెనని దీని తాత్పర్యము. ఇటువంటి పుత్రికల వలెనే తండ్రి వంశము వృద్ధి అయ్యేది. ఈ విధంగా పూర్వము అనేకులు వంశాభివృద్ధి చేసుకున్నారు.

ఆ కాలములో ఆడపిల్ల కలవాడు పుణ్యాత్ముడనే స్మృతుల అభిప్రాయము. షోడశదానాలలో కన్యాదానమే గొప్పదానము. కన్యాదాన మాత్రంచేత తండ్రితోపాటు అతడి పితృదేవతలు కూడా తరించు తున్నారని ఆర్యాచీన గ్రంథాలలో చెప్పబడినది.

“దా స్యామి విష్ణవే తుభ్యం
బ్రహ్మలోక జిగీషయా”

బ్రహ్మలోక కాంక్షతో విష్ణు స్వరూపుడవగు నీకు కన్య నర్పించుచున్నాను.

“త్వద్దానాన్మోక్ష మా ప్నయాం”

ఓ కన్యా; నిన్ను దానము చేయుటచేత మోక్షము నొందగలను.

“కన్యా మి మాం ప్రదాస్యామి
పితూణాం తారణాయవై ”

“పితృదేవతలు తరించుటకై ఈ కన్యను దానం చేయుచున్నాను.

ఈ విధంగా సంవర్త స్మృతిలో కూడా కన్యాదానానికి ఈ క్రింది ఫలము కలుగుతుందని చెప్పబడినది. “చక్కగా అలంకరింపబడిన కన్యకు బ్రహ్మ వివాహముచేత ఎవరూ వరుసకు కన్యాదానము చేయుదురో వారు మిక్కిలి శ్రేయస్సునూ కీర్తిని సజ్జనసాంగత్యమూ వస్తువులునూ పొందుదురు జ్యోతిష్ట్యోమాది యోగముల ఫలములకు నూరురెట్లు ఫలము పొందుదురు. హోమ మంత్రములచేత సంస్కరింప బడిన కన్యను భూషణాచ్ఛాదనానములచే అలంకరించి ఇచ్చువాడు స్వర్గము పొంది దేవతలచేత పూజింపబడును” కుమారై తన తండ్రికి అతడి వంశానికి ఎంత మహోపకారి కాగలదో పైన చెప్పబడిన వాక్యాలను ఒట్టి స్పష్టము కాగలదు. స్మృతి కారులు శ్రీ సంతతి కెంత ప్రాశస్త్యము కల్పించి గౌరవించారో విశదమవుతున్నది.

కుమారై కేవలము తానేకాక తనసంతతిద్వారా కూడా పితృ వంశానికి మహోపకృతి సలుపుతున్నది. దౌహిత్యుని వలన కూడా మాతా మహాని వంశము తరించు తున్నదని స్మృతుల అభిప్రాయము. దౌహిత్యుడంటే పితృదేవతల కెంతో ప్రీతియట.

బోధాయనుడు “పురుషుడు స్త్రీని తన ఇచ్చచే వివాహ మాడుట లేదు. దేవతలు పురుషుడుకి భార్యను ప్రసాదించుతున్నారు. సాధ్యయైన భార్యను ఎల్లప్పుడూ భర్త మన్నించవలె. అట్లు చేయుచో దేవతలకు ప్రీయము కలుగును” అని చెప్పతూ భార్యను త్యజించిన వారికి ఆయన ఘోరమైన శిక్ష విధిస్తున్నాడు. దక్ష స్మృతిలో కూడా॥అదుష్టాం పతితాం భార్యాం యౌవనే యః పరిత్యజేత్ సజీవనాన్తే స్త్రీత్వంచ వంశ్యాత్వంచ సమాప్నుయాత్” దుష్టురాలు కాబట్టే రోగాలచే పీడించ బడనట్టి భార్యను వదలిపెట్టిన వాడు ఉత్తరజన్మలో వంశ్యా స్త్రీ యగును” అని చెప్ప బడినది.

స్మృతి కాలములో స్త్రీలు ఉపనయనానికి వేద పఠనాధికారానికి అనర్హులని చెప్పబడినప్పటికి పాణిగ్రహణము వలన పురుషుడే కర్మ చేసిన వాటిని భార్య కూడా చేస్తునటే అర్థమని చెప్పబడినది. ఆమె కొన్ని కర్మలలో విధిగా పాల్గొనవలసి ఉంటుంది. శ్రౌతకర్మలలో అక్కడక్కడ పత్ని సన్నహనము జరగటము వాడుకలో ఉన్నది. ఈ మంత్రాలను చదవ నవసరము లేనప్పుడుకూడ పత్ని పతితోపాటు కర్మచేస్తున్నట్లేభావిం చాలి. అంతేకాక పుణ్యకర్మ వలము భర్తతోపాటు ఆమె పొందుతున్నది. భర్త సంపాదించిన పుణ్యములో భార్య పాల్గొనునని చెప్పబడ్డది. కాని— అతడి పాపములో భాగము పొందునని ఎక్కడా చెప్పబడలేదు. భార్య తన పుణ్యముచేత భర్త పాపి అయినా స్వర్గానికి పోగలదని చెప్పబడ్డది.

స్త్రీ ధనము

మనస్మృతులలో కన్యలకు సోదరులు తమతమ భాగములనుండి వేర్వేరుగా నాలుగవ భాగమివ్వవలెనని, ఆ విధముగా వారు ఇవ్వని పక్షములో వారు పతితులవుదురని చెప్పబడినది. ఈ నాలుగవవంతు ధన ముతో తమసోదరికి వివాహము సోదరులే చేయవలెనని యాజ్ఞ వల్క్య స్మృతిలో ఈ అంశము స్పష్టముగా చెప్పబడి ఉన్నది. కన్యలకు మాతా

మహి ధనమునుండి కూడా కొంతభాగము ఇవ్వవలెనని మనువు చెప్పి ఉన్నాడు. తల్లియొక్క ధనము ఆమె అనంతరము కుమార్తెలు పంచు కొనవలెనని స్మృతులు చెప్పుతున్నాయి. దుహితృత్వములోనేకాక మాతృత్వములో కూడా ఒకప్పుడు దాయము పొందుటకు స్త్రీఅర్హురాలు కాగలదని మనువు చెప్పిఉన్నాడు. సంతతిలేని కుమారుని ధనము తల్లికే చెందుతుందని ఆయన స్పష్టంచేశాడు. తండ్రి చనిపోయిన తరువాత అతడి ధనము కుమారులు పంచుకునేటప్పుడు తల్లికికూడా కుమారులతోపాటు భాగం వస్తుందని యాజ్ఞవల్క్యుడు చెప్పి ఉన్నాడు, దాయభాగమున వచ్చేసొత్తే కాక. ఇంకా అనేక విధములుగా స్త్రీలకు ధనముచెందటానికి వీలు ఉన్నది. స్మృతికారులచేత స్త్రీ ధనము మొత్తము ఆరు విధములుగా విభజింపబడినది.

1. వివాహకాలమందు అగ్నిసాక్షిగా పిత్రాదులచేత కుమార్తె కు ఇవ్వబడినది.
2. కుమార్తె ఆత్మింటికివెళ్ళేటప్పుడు ఆమెకు ఇవ్వబడినధనము
3. భర్త సంతోషముతో భార్యకిచ్చిన ధనము
- 4,5,6. సోదరులు, తల్లి, తండ్రి, ఇతరులు ఇతరసమయాలలో ఆమెకిచ్చిన సొత్తు.

ఈ భావాన్నే యాజ్ఞవల్క్యుడుకూడా బలపరుస్తున్నాడు. “తండ్రి సోదరుడూ, భర్త, మరదీ స్త్రీలను పూజించి సదా అలంకారాదికాలు ఇస్తూ ఉండాలి” అన్నాడు. తోబుట్టువులు ఏ ఇంటిలో పూజింపబడక శపింతురో ఆ ఇంట్లో నశించునని శాపంకూడా పెట్టిఉన్నారు. స్త్రీలకు భర్తాదులవలన వచ్చే కానుకలు అనేక విధాలు. వివాహములో వరుడు దానకు శుల్కాన్ని ఇవ్వటమేకాక కన్యకుకూడా కొంత ధనము ఇవ్వటమనే ఆచారము ఉన్నది కన్యాదాతకు వరుడిచ్చిన ధనాన్ని కన్య తల్లదండ్రులు అనుభవించరు. అది కన్యకే పూర్తిగా చెందుంది భార్య ఆరోగ్యవతిగానూ సంతానవతిగాను ఉన్నట్లయితే భర్త తిరిగి వివాహము చేసుకోవటానికి వీలు లేదు. ద్వితీయ వివాహము చేసుకోవలసినవచ్చిన పరిస్థితిలో ఆ వివాహానికిఅయ్యే ఖర్చు ప్రథమ కళత్రానికి ఇవ్వవలసి ఉంటుంది. ఈ విధంగా చెందిన

శ్రీ ధనం ప్రత్యేక శ్రద్ధతో కాపాడటము రాజు యొక్క ధర్మము. శ్రీ ధనాన్ని అపహరించటము మహాపాపముగా పరిగణింపబడినది.

హిందూ శ్రీలు—వారసత్వాధికారము

భారతదేశములో మానవ ధర్మ సూత్రాలు గౌతమ బుద్ధి చేత ప్రబోధింప బడ్డాయని శాస్త్రప్రమాణము. మనుధర్మ శాస్త్రము క్రీస్తుకు పూర్వము రెండవ శతాబ్దములోనూ యాజ్ఞవల్క్య సంహిత క్రీస్తు శకము మొదటి శతాబ్దములోనూ ప్రచురించబడినదని నిర్ణయింపబడినది. అంతకు పూర్వము ప్రజలశాసనాలను గురించి సాంఘికాచారాలను గురించి ప్రామాణికమైన చరిత్ర లేదు. రాజుల పరిపాలనను గురించి వాళ్ళారు కాని మానవ ధర్మశాస్త్రాన్ని గురించి ఎవరూ వ్రాసినట్లు లేదు.

మనుధర్మ శాస్త్రాన్ని సరించి శ్రీకి ఏ విధమయిన అధికారమూ లేదు. బాల్యములో తండ్రి, యౌవనములో భర్త, వార్ధక్యములో కుమారుడు శ్రీని పోషించి కాపాడవలసిన వారు. “నశ్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి” అని శాసించిన వాడు మనువు. కాని యాజ్ఞవల్క్యుడు శ్రీలకు కొన్ని హక్కులు కల్పించాడు. వితంతువులకు సమష్టి కుటుంబములోను వ్యష్టి కుటుంబములోను విడివిడిగా హక్కులు కల్పించాడు. సమష్టి కుటుంబములో మగ సంతానము లేని వితంతువుకు ఆ కుటుంబ గౌరవానికి తగినట్లుగా మనోవర్తి ఇచ్చే ఏర్పాటు చేశాడు. విభక్త కుటుంబములో మగ సంతానము లేని వితంతువుకు పెనిమిటి ఆస్తిపై అనుభవాధికారము మాత్రమే కల్పించాడు.

11 వ శతాబ్దములో హిందూ ధర్మశాస్త్రానికి విజ్ఞానేశ్వరుడు భాష్యము వ్రాశాడు. ఇదే మితాక్షరి గ్రంథము. ఈ మితాక్షరీయము యావద్భారతములోనూ వర్తించేది. దీని ప్రకారము శ్రీకి మరి కొన్ని హక్కులూ, అధికారాలూ, లభించాయి. వితంతువులకు దత్తతాధికారము లభించింది. పెనిమిటి ఆస్తిపైన కేవలము అనుభవాధికారమే ఆపత్కాలములోను అవసరసమయాలలోను కుటుంబాభ్యుదయానికి గాను ఆస్తిని వినియోగించే అధికారము కల్పింప బడ్డది. దీని ననుసరించి కుమార్తెల వివాహాలకూ కోర్టు ఖర్చులకు కొంతభాగము విక్రయించి వినియోగించవచ్చు. భర్తచేసిన ఋణాలు తీర్చవలసి వచ్చేది. ఆస్తిని బాగుపరచే అధికారము కూడా శ్రీకి లభించింది.

హిందూ ధర్మశాస్త్రంలో వారసత్వము రెండు విధాలుగా లభించేది. మొదటిది రక్తసంబంధము. రెండవది పిండ సంబంధము. పిండ సంబంధమైనది మతాన్ననుసరించినది. చనిపోయిన వ్యక్తికి సద్గతులు కల్పించటానికి గాను ఆ కుటుంబములోని సన్నిహితులు కర్మకాండ జరుప వలసి ఉంటుంది. చనిపోయిన వ్యక్తికి కుమారులు ఉన్నట్లయితే ఈ భారము వహించ వలసిన బాధ్యత వారిదే. వారు లేని పక్షాన వితంతువు ఈ బాధ్యత వహించాలి. విజ్ఞానేశ్వరుడి మితాక్షరీయము ఈ విధముగా మత సంబంధాన్ని రక్త సంబంధాన్ని పిండ సూత్రాలతో కలిపింది.

వివాహము

వివాహాల విషయమై కూడా ప్రాచీనులు సమాజాభ్యుదయ దృష్ట్యా కొన్ని సూత్రాలను చేశారు. ధర్మ శాస్త్రానుసారము అగ్ని సాక్షిగా వివాహమాడిన దంపతులు ఆజన్మాంతము బద్ధులనే చెప్పబడినది. కాని క్రీస్తుకు పూర్వము నాలుగవ శతాబ్దము నాటి వాడయిన కౌటిల్యుడు (అర్థ శాస్త్రవేత్త) కొన్ని సందర్భాలలో వివాహము రద్దు చేసుకోవటానికి అనుమతించాడు. ఈ అనుమతి గాంధర్వ, అసుర, రాక్షస, వై శాచిక వివాహాలకు మాత్రమే లభించింది, బ్రాహ్మణులకు తప్ప మిగతా జాతులకు లభించినట్లు బోధపడుతుంది. కౌటిల్యుడి శాస్త్రాన్ననుసరించి భర్త పరిత్యక్తులు పెనిమిటి వద్ద నుండి మనోవర్తిని పొందే అధికారము కలిగి ఉన్నారు. ఈ మనోవర్తి భర్త ఆదాయాన్ని బట్టి ఉంటుంది. కొన్ని పరిస్థితులలో స్త్రీలు పునర్వివాహము చేసుకోవటానికి వీలు కల్పించాడాయన. బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర కులాల స్త్రీలు సంతానము లేకపోయినా భర్త దేశాంతర గతుడైనా — అటువంటి పరిస్థితులలో తిరిగి వివాహము చేసుకునే అధికారము లభించింది. కౌటిల్యుడు స్త్రీ పునర్వివాహాన్ని నియోగముగా భావించాడు. భర్త దేశాంతర గతుడైనా, సాధువులలో కలసినా, మృతి చెందినా భార్య సంతానవతి కాకపోయినట్లయితే ఏడు మాసముల కాలము ఎదురు చూసిన తరువాత ఆమె తన పెనిమిటి సోదరులను లేక గోత్రజులను వివాహమాడవచ్చు నన్నాడు.

వితంతువు పునర్వివాహము చేసుకోదలచినట్లయితే చేసుకోవచ్చు

సనీ, భర్త చనిపోయిన తరువాత మనోనిగ్రహముతో పరమ పవిత్రంగా జీవితము గడప దలచితే గడపవచ్చుననీ చెప్పాడు కౌటిల్యుడు.

పునర్వివాహము చేసుకోదలచిన పురుషులకు స్త్రీల కంటే అది కంగా నిబంధనలు పెట్టాడు కౌటిల్యుడు. భార్య సంతానవతి కాకపోతే, సంతానములో అందరూ మృతి చెందినట్లయితే, పురుషుడు తిరిగి వివాహము చేసుకోవటానికి ఎనిమిది సంవత్సరాలు ఆగవలసి ఉంటుంది. ప్రథమ భార్య మృత శిశువును ప్రసవించినట్లయితే పది సంవత్సరాల కాలము ఆగవలసి ఉంటుంది. పురుష సంతానము లేకపోతే పై నిబంధనల ననుసరించి వివాహము చేసుకోవలసి ఉంటుంది. నిబంధనలను ఉల్లంఘించిన పురుషుడు శిక్షాపాత్రుడు.

కౌటిల్యుడి న్యాయ సూత్రాలు పురుషుల కంటే స్త్రీల కెక్కువ అనుకూలంగా ఉన్నాయి.

ధర్మ శాస్త్రాలు ప్రాచీన కాలములో కూడా ఒక విధంగా లేనట్లు కనబడుతున్నాయి. ఆయా కాలాలలోని సమాజ పరిస్థితుల ననుసరించి ధర్మము నిర్వచింపబడి శాసనము చేయబడ్డది. కనుకనే కౌటిల్యుడు వ్రాసిన శాస్త్రానికి పరాశరుడు వ్రాసినదానికి మనువు వ్రాసిన దానికి వ్యత్యాసాలు కనబడతాయి.

సమాన స్వాతంత్ర్యము

సంసారములో భార్యా భర్త లద్దరికి ద్రవ్య విషయములో సమాన స్వాతంత్ర్యం పాణిగ్రహణము వల్ల కలుగుతున్నది. భర్త ధనాన్ని ఆర్జించటమూ, భార్య ఆ ధనాన్ని నిర్వహించటమూ జరిగితే అది చక్కని సమత్వమని అపస్తంబుడు చెప్పి ఉన్నాడు. మనువు కూడా

అర్థస్య సంగ చై వాం

వ్యయే చై వ నియోజయేత్

అని చెప్పి ఉన్నాడు. అంటే — ధనాన్ని రక్షించటానికి వ్యయ పరచటానికి స్త్రీ నియోగించాలని ఆయన భావము. అయితే స్త్రీకి భర్త మరణానంతరము అతడి ధనము పొందటానికి అధికారము ఉన్నది.

కాని — అతడు చేసిన ఋణమంతా తీర్చ వలెనన్న విధిలేదు. కాని
మూడు విధాలై న ఋణములు మాత్రము తీర్చవలసి ఉన్నది.

1. భర్త చనిపోతూ భార్యను అనుమతింపజేసి తీర్చమని చెప్పిన
ఋణము.
2. భర్తతో కలిసి ఆమె చేసిన ఋణము.
3. స్వయముగా చేసిన ఋణము.

ఈపై మూడు రకాలూ ఆమె తీర్చవలసినదే. సమష్టి కుటుంబా
లలో ఒకడు అపుత్రుకుడై మరణించిన పక్షములో అతడిభార్యను అతడి
సోదరులు పోషించవలెనని నారదుడు చెప్పి ఉన్నాడు. మొత్తము మీద
స్త్రీలకు ధర్మశాస్త్రములో కూడా ఒకరిద్దరు వ్యతిరేకించినప్పటికి యథా
శక్తిగా గౌరవము ఉన్నట్లే చెప్పబడినది.

మాతృదేవత

జీవితములోని వివిధ సందర్భాలలో వివిధ పరిమాణాలు గల గౌర
వము స్త్రీలకు అంగీకరింపబడినట్లే. వివిధ పదవులలో ఉండే స్త్రీలకు
కూడా వివిధ పరిమాణాలు గల గౌరవము అంగీకరించ బడ్డది. అనగా
తల్లికి ఒక విధమైన గౌరవము, భార్యకు ఒక విధమైన గౌరవము,
కుమార్తెకు ఒక విధమైన గౌరవము, వితంతువుకు ఒక విధమైన
గౌరవము — ఈ విధముగా ఒక్కొక్క స్థానములో ఉన్న స్త్రీకి ఒక్కొక్క
విధమైన గౌరవము అంగీకరింప బడ్డది. అందరి కంటె మాతకు చూప
బడిన గౌరవము సర్వాధికారమై ఒప్పుతున్నది.

ఇయం లోకం మాతృ భక్త్యా
పితృ భక్త్యాతు మధ్యమం
గురు శుశూషా యా త్యేవ
బ్రహ్మలోక సమశ్నుతే

అని మనువు చెప్పి ఉన్నాడు. ఈ లోకాన్ని మాతృభక్త చేతనూ
పితృభక్తి చేత మధ్యమ లోకాన్ని, గురు శుశూష చేత బ్రహ్మలోకాన్ని
పొంద వచ్చునని భావము. తల్లి-తండ్రి-గురువూ వారే మూడు లోకాలు;
వారే మూడు ఆశ్రమాలు; వారే మూడు అగ్నులు. ఈ ముగ్గురిలో తల్లి

ప్రథమురాలు. అధిక పూజ్యురాలు. పది మంది ఉపాధ్యాయుల కంటే
ఒక ఆచార్యుడు. హెచ్చు గౌరవార్హుడు. నూరుమంది ఆచార్యులకంటెతండ్రి
హెచ్చు పూజ్యుడు తండ్రి కంటె తల్లి వేయి రెట్లు ఎక్కువ పూజ్యురాలు.

ఉపాధ్యాయాన్ దశాచార్య
ఆచార్యాణాం శతం పితా
సహస్రం తు పితౄణామతా
గౌరవేనా తి రిచ్యతే

అని మనువు చెప్పి ఉన్నాడు. తల్లిని గురించి వసిష్ఠ స్మృతిలో

యథా మాతర మాశ్రిత్య
సర్వే జీవన్తి జన్తవః

తల్లిని అనుసరించి సమస్త జంతువులూ, జీవించునట్లు చెప్పబడినది.

ఇదిగాక - మరొక విశేషము : తండ్రి పతితుడైనట్లయితే కుమారుడాతనిపట్ల భక్తి చూపనక్కరలేదు. కాని, తల్లి పతితురాలైనప్పటికీ అతడామెపట్ల భక్తి గౌరవాలు చూపవలసిందే. తల్లి దోషాలను గురించి చింతించటానికి కుమారుడికి అధికారము లేదు. తల్లి పుత్రుని దృష్టిలో పతితురాలే కాదని వసిష్ఠుడి వాదము.

పురుషుడికి ఒక తల్లే పూజ్యురాలుకాదు. తల్లి, మాతామహి, గురు పత్ని, తల్లిదండ్రుల అక్కచెల్లెళ్ళు, అత్తగారు, నాయనమ్మ, అక్క మొదలైనవారు పూజ్యులేకాదు-గురువులుకూడా, స్త్రీలందరూ పూజనీయలే ననికూడా ఒక సందర్భములో చెప్పబడినది. గర్భిణీస్త్రీని పూజింపవలె ననీ, ఆమె కోరికలను మన్నించవలెననీ, ఆమె ఏ దోషముచేసినా మాటలతోనే మన్నించవలసినదనీ మనుషూ యాజ్ఞవల్క్యుడూ చెప్పి ఉన్నారు.

ఇవేకాక-స్త్రీలు ఎక్కడ ఎదురై నా పురుషుడు ప్రక్కకు తప్పుకుని ఆమెకు దారియిచ్చి గౌరవించాలని మనువుకూడా చెప్పివున్నాడు.

ఇహ దైవము

స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యము కొన్ని విషయాలలో కొన్ని సందర్భాలలో అంగీకరించలేదన్న ఆపవాదు ఒకటి ఉన్నది. వారు ఏ ఏ సంద

ర్బాలలో ఎందుకు చెప్పారో వివరంగా తెలియదు. కొన్ని సూక్తులు మధ్యలో ఎవరయినా చేర్చినా చేర్చవచ్చు. వాటిని గురించి ఎంత పరిశోధన చేసినా ఇప్పుడు తేలే విషయముకాదు. ఒకవేళ నిజమనుకున్నప్పటికీ - అంతమాత్రంచేత ఆమెకు గౌరవము లేదనుకోవటం పొరబాటు. “ఈ లోకంలో అందరికంటె అధికపూజ్యురాలూ, ఇహదైవము” అని స్మృతులన్నిటిలో స్పష్టము చేయబడ్డది. ఆ కాలములో - ప్రాచీనుల దృష్టిలో - శ్రీలక్ష్మీమమ్మ ఆలోచించని వారికి స్వాతంత్ర్యము నిషేధింపబడినదని తెలుతున్నది.

ఆ కాలములో శ్రీలు తొక్కికవ్యవహారాలను చర్చించుకోవటానికి ప్రత్యేక సమావేశాలు ఏర్పాటు చేసుకునేవారు. పురుషులతోకూడా సమావేశాలకు వెళ్ళుతూఉండేవారు. రాజసేవచేసేవారు. కొంతమంది యుద్ధం చేసినట్లు, పురుషోచిత కర్మలు చేసినట్లుకూడా నిదర్శనాలు ఉన్నాయి. వేదాలలోని శ్రీ ద్రష్టమయిన సూక్తాలలో శ్రీలు మాత్రమే చెప్పవలసిన మాటలు చెప్పినట్లు కనబడుతుంది. శ్రీలు ఆ కాలములో మంత్రద్రష్టలే కాకుండా తత్వగోష్ఠులలోకూడా పాల్గొనేవారు. శ్రీలు ధనసంపాదన చేసినట్లు నృత్యమూ, సంగీతమూ, వృత్తివిద్యలూ నేర్చినట్లుకూడా తెలుస్తున్నది.

ఆ కాలములో శ్రీ ఏ కులానికి చెందితే సంతానము ఆ కులానికి చెందేది.

సత్పురుషుల ప్రవర్తన

శ్రీల ఎడల సత్పురుషులు చూపే గౌరవము మర్యాద రామాయణములో ఎక్కడ చూసినా కనబడుతూవుంటుంది. పురుషోత్తముడైన శ్రీరాముని ప్రవర్తనమే దీనికి తార్కాణము, లక్ష్మణుడు సీతాదేవిపట్ల చూపిన గౌరవమూ మర్యాదలూ మాతృభావమూ వర్ణనాతీతము.

నాహం జానామి కేయూరే

నాహం జానామి కంకణే

నూపురే త్వభి జానామి

నిత్యం పాదాభి వందనాత్.

అంటాడు లక్ష్మణుడు. సీతమ్మయొక్క ఇతర ఆభరణాలు అతడికి తెలియవట. నిత్యమూ పాదాభివందనము చేస్తాడు కనుక పాదాలంకరణలు మాత్రమే అతడికి తెలుసునట. కన్నతల్లి, గురువుభార్య, మాతులీ అన్నగారిభార్య వయసులో చిన్నవారయినప్పటికీ అందరినీ తల్లులుగా చూసుకునే సాంప్రదాయమది.

తనకు నమస్కరించవచ్చిన శ్రీరామచంద్రుడితో అత్రి మహాముని

అనసూయాం మహాభాగాం

తాపసిం ధర్మదాఢిణీమ్

అని తనభార్య అనసూయాదేవి ఘనతను ఈ విధంగా చెబుతాడు. “ఆమె పూర్వము పది సంవత్సరాలు వర్షములేక మహాక్షామము సంభవించి, తోకాలన్నీ దగ్ధమవుతున్నప్పుడు ఋషులకు ఫలములు సృష్టించి, గంగా నదినికూడా ప్రవహింపజేసిన శక్తిమంతురాలు. పదివేలసంవత్సరాలు అత్యుగ్ర తపముచేసిన మహా ప్రభావురాలు. అనేక వ్రతము లాచరించిన మహా ఇల్లాలు. ఋషులకు కలిగే తపోవిఘ్నాలను నివారించే మహాతల్లి. పూర్వం దేవకార్యం నిమిత్తం పది రాత్రులను ఒకటే రాత్రిగా చేసి మన్నన బడసినది. ఈ మహాదేవిని తల్లిగా పూజించు. నీకు శ్రేయస్సు కలుగుతుంది. సీతమ్మచేత పాదాభివందనము చేయించు” అంటాడు.

మాత

వేదకాలములో నేమి శ్రుతి స్మృతుల కాలములో నేమి స్త్రీలు అన్ని రంగాలలోనూ గౌరవము పొందినట్లే చెప్పబడినది. ప్రాచీన కాలమునుండి భారతస్త్రీలు మాతగా పూజింపబడ్డాయి. ఈ భావమునే స్వామివివేకానందుడు “భారతదేశములో స్త్రీని మేము మాతగా పూజిస్తాము కాని-పశ్చిమ దేశాలలో స్త్రీని స్త్రీగా గౌరవిస్తారు.” అని తన విదేశీ పర్యటనలో చేసిన ఉపన్యాసాలలో ఉద్ఘాటించాడు.

పైదంతా ప్రాచీన సమాజములో స్త్రీల గౌరవ ప్రతిపత్తి.

మధ్య కాలములో

క్రమాగతంగా రాజకీయంగా దేశపు పరిస్థితులలో కలిగిన మార్పు సమాజంపైన చాలా పడ్డది. ప్రాచీనులు వేసిన బాటలు శిథిలమవుతూ

వచ్చాయి. విశ్వశాంతికి వెలుగు బాటలు వేసిన దని ప్రశస్తిపొందిన భారతదేశంలో వెలుగు బాటలన్నీ చీకటిమయ మయ్యాయి. మతము పేరిట ఆచరణలో ఉన్న ఆచారాలలో అర్థము మటు మాయమయినది. యువతరానికి ఆచారాలలోని అర్థాన్ని సహేతుకంగా నిరూపించి వాళ్ళకు నచ్చచెప్పే ఓరిమి సనాతనులలో కనబడలేదు. సనాతనులకూ ఆధునికులకూ మధ్య పెద్ద అఘాత మేర్పడ్డది. ఈ పరిస్థితులు ప్రజల విశ్వాసాలలో చాలా మార్పులు తీసుకువచ్చాయి.

మహమ్మదీయుల కాలంలో

మహమ్మదీయుల పరిపాలనలో హిందువులు శీలమే ప్రధానంగా గల శ్రీ జనాన్ని సంరక్షించుకోవటంలో నానా అగచాట్లు పడ్డారు. ఈ కారణంచేత మారిన పరిస్థితులలో శ్రీలు ప్రౌఢవివాహాలవల్ల కలిగే లాభాలను ప్రాచీన శ్రీలు అనుభవించినట్లుగా అనుభవించలేక పోయారు. ఎనిమిది, తొమ్మిది సంవత్సరాలకే కన్యను ఒక అయ్యచేతిలో పెట్టి కాపాడుకొమ్మని కన్యతండ్రి చెప్పవలసిన వాడయ్యాడు. మతము నిర్దేశించినందువల్లనేమి - శ్రీలను కాపాడేశక్తి లేనందువల్లనేమి భర్త మరణానంతరం శ్రీ విధిగా సహగమనము చేయటమే ఆచారముగ పరిగణింపబడినది. మహమ్మదీయుల పరిపాలనలో శ్రీలు వీధివాకిలి ముఖము చూసి ఎరుగనట్లు కనబడుతుంది. హిందువుల మనుగడే కష్టమైనదిగా ఉండేదని తెలుస్తుంది. అటువంటి పరిస్థితులలో శ్రీ జనాభ్యుదయాన్ని గురించి ఎవరికీ ఆలోచనలు లేకపోవటం సహజము.

ఆంగ్లేయుల పరిపాలనలో

ఆంగ్లేయుల పరిపాలన వచ్చినతరువాత భారతదేశములో కలిగిన మార్పు మరొకవిధమైనది. ఆంగ్లేయులు పరిపాలనకు పూనుకున్న తరువాత దేశాన్ని పీల్చి విప్పిచేసి ధనాన్ని ముడిసరుకునూ తమదేశానికి తరలించుకొనిపోయే కార్యక్రమాలలో మునిగిపోయారు. దేశాన్ని విభజించి పాలించాలన్న ఆదర్శంతో పథకాలు వేశారు. కాని మతంజోలికి రాలేదు. ఆచారాలను అడ్డగించలేదు. దేవాలయాలను పడగొట్టలేదు. ఆంగ్లేయులు ఆంగ్లభాషా ప్రచారం కొరకు పాఠశాలలు, కళాశాలలు విరివిగా స్థాపించారు.

ఆంగ్ల విద్యాభ్యాసం చేసిన యువకులు కొందరు దేశపరిస్థితులను అవగాహన చేసుకోవటానికి ప్రయత్నాలు చేయటం మొదలు పెట్టారు. సమాజంలో సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టాలన్న ఆలోచనలు కలిగాయి. రాజారామ్ మోహనరావు, దయానంద సరస్వతి, గోపాలకృష్ణ గోఖలే ఆర్యసమాజము, బ్రహ్మసమాజము సంస్థలను నెలకొల్పి సంఘసంస్కరణకు పూనుకున్నారు.

ఆయువుతీరిన పెనిమిటితో భార్యను సజీవంగా దహించివేసే ఈ ఆచారము ఎంత ప్రాచీనమైనదయినా భారమైనది కనుక దానిని సమూలంగా నిర్మూలించటానికి కృషిచేశాడు రాజారామ్ మోహన్ రావు కాని సనాతనులు అంగీకరిస్తారా? ఆచారాలను సంస్కరించ దలచిన వారి సంఖ్య స్వల్పము, వారి బలమూ స్వల్పమే. స్వదేశంలో సనాతనులచేత ఓడింపబడిన రాజారామ్ మోహనరావు అందరివలె నిరాశచెందలేదు. విదేశాలకు వెళ్ళి సహగమనాచారాన్ని గురించి సమగ్రంగాచర్చించి బ్రిటిష్ గవర్నర్ జనరల్ ఆఫ్ ఇండియాగా ఉన్నలార్డ్ విలియమ్ బెంటిక్ సహాయంతో స్వదేశానికి వచ్చిన తరువాత 1829లో శాసనము చేయించాడు. రాజారామ్ మోహనరావు భర్త మరణానంతరంకూడా జీవించే అదృష్టాన్ని ప్రసాదించి స్త్రీల పాలిట ఇహలోకపు బ్రహ్మ అయినాడు.

భర్త చనిపోయిన స్త్రీ జనానికి ఆయుర్దాయము పెరిగింది; కాని- వితంతువులయిపోయారు. వీరంతా తిరిగి వివాహము చేసుకునే అధికారము సాంఘికంగాలేదు. పరాయి ప్రభుత్వములో స్త్రీ విద్యకు తగిన అవకాశాలలేవు; పెద్దలు సమ్మతించనూలేదు. వితంతువులయిన కుమార్తెలను ఎంతమంది తల్లిదండ్రులు పోషించగలరు? యువజన సహజమైన ఉద్రేకపు పొంగులకు స్త్రీ పురుష భేదములేదు కదా? తల్లిదండ్రుల తరువాత-అన్నదమ్ముల ఈసడింపులతో, బావమరదుల అధికారముక్రింద కాసుచేతలేని వితంతువుల జీవితాలు వెట్టిచాకిరి క్రిందికి వచ్చాయి. వారి బ్రతుకులు మూగవేదనలు. ఈ పరిస్థితులను బాగుపరచటానికి కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు కంకణం కట్టుకున్నారు. వితంతు శరణాలయాలను స్థాపించి, వారిని చేర్చుకొని విద్యావకాశాలు కల్పించారు. సంస్కృత ఆంధ్ర ఆంగ్లభాషలలో విద్యనేర్పించారు. వారికి ప్రత్యేకమయిన పాఠశాలలు నెలకొల్పారు. స్త్రీలకూ, పామరులకూ

అవగాహనమయ్యే సులభశైలిలో అన్నిరకాల విజ్ఞానాన్ని అందించటానికి వచనరచనలు చేశారు. సంఘాన్ని పీడించి విప్పిచేసే దురాచారాలనూ మూఢనమ్మకాలనూ రూపుమాపటానికి కళ్ళకు కట్టేటట్టుగా హృదయాలు కలచి వేళేటట్టుగా అనేక నాటకాలూ, నవలలూ, కథలూ రచించారు. పునర్వివాహము చేసుకోదలచిన స్త్రీలకు తగిన సంబంధాలుచూసి వివాహాలు చేశారు. వితంతువులను వివాహము చేసుకోవటానికి ముందంజ వేయవలసినదని యువకులకు ఉద్బోధచేశారు. స్త్రీ జనానికి ఎనలేని సేవచేసిన వీరేశలింగంపంతులుగారు భర్తమరణానంతరము మ్రోడులాబ్రతకకుండా వారి జీవితాలను చిగురింపచేసిన సౌభాగ్య ప్రదాత.

కన్యాశుల్క వరశుల్క దురాచారాలనూ, స్త్రీలు పడుతున్న ఇక్కట్లనూ గురించి ప్రజల హృదయాలు ద్రవించేటట్టుగా నాటకాలూ కథలూ పాటలూ రచించి ప్రచారము చేసిన మరొక మహనీయుడు గురజాడ. వారు రచించిన పుత్తడి బొమ్మ అయిన పూర్ణమ్మ వారి రచనలకు మచ్చుతునక.

అప్పటికి కొన్ని వందల సంవత్సరాలుగా స్త్రీగృహవాతావరణమే గాని బాహ్యపరిస్థితులు ఎరుగదు. గృహవాతావరణంలోనే నోటి పాటల ద్వారా లౌకిక విజ్ఞానాన్నీ, రామాయణ, భారత, భాగవత సారాలనూ చరిత్ర కథలనూ సేకరించుకున్నారు. అప్పటి స్త్రీలకు ఆక్షరజ్ఞానము లేకపోయినా వాక్సాహిత్యము ద్వారా సకల శాస్త్రాలూ పరిచయమే. కొందరు సంస్కృతాంధ్రభాషలు ఇండ్లలోనే గురువులవద్ద అధ్యయనము చేశారు. పంచకావ్యాలూ పఠించారు. కొందరుచీకటిగృహాలలోనే సంస్కృతాంధ్ర భాషలలో కవిత్వము చెప్పారు. కావ్యాలు రచించారు.

కాని—రాజుల మెప్పుకొరకు కవులు కొందరు పచ్చి శృంగార కావ్యాలు రచించి స్త్రీ భోగ్యవస్తువని చాటారు. స్త్రీ కేవలం పడకటింటికి వంట యింటికే నన్న భావము సంఘములో ప్రబలమయిన కారణాలలో ఇది ప్రధానమైనది.

18 వ శతాబ్దము నాలుగవ దశలో సంఘ సంస్కర్తల కృషి ఫలితంగా కొంతమంది శ్రీమంతులు తమ కుమార్తెలను నగరాలకుపంపి విద్యావంతులను చేయటం మొదలు పెట్టారు. “స్త్రీలకు విద్య ఎందుకు?

ఉద్యోగాలు చేయనా-ఊళ్ళేనా?" అని సంఘ విమర్శనలకు ఎదురీది తమ కుమార్తెలను పట్టభద్రులను చేశారు. కొందరు స్త్రీలు వైద్య విద్య నభ్యసించారు. సనాతనుల ఆంక్షలకు వ్యతిరేకంగా స్త్రీలుడాక్టర్లయ్యారు. అప్పటికది చాలా ముందంజ వేసినట్లు లెక్క. అన్ని వృత్తి విద్యలలోకి స్త్రీలు తర్జన భర్జనలు లేకుండా మొదట ప్రవేశించింది వైద్యవృత్తిలోను ఉపాధ్యాయ వృత్తిలోను. శ్రీమంతులు దారిద్ర్యమున తరువాత మధ్య తరగతి ప్రజానీకంలో ఒక్కొక్కరే మేల్కొనటం ప్రారంభించారు. జిల్లాలలో, తాలూకాలలో పాఠశాలలు బాలికల ప్రవేశంతో నిండటం ఆరంభమయింది. అప్పటికి బాలికలకు ప్రత్యేక పాఠశాలలు గానీ, కళా శాలలుగానీ లేవు. అంతా సహ విద్యావిదానములో బోధ జరిగింది.

బాలికలు పాఠశాలలో ప్రవేశించారు గాని-ఎంత మంది? ఎంత వరకు? చదివిన వారంతా ఏం చేశారు?

అప్పటి సంఘంలో అందరూ బాలికలకు విద్య కావాలని కోరుకో లేదు. ఉన్నత విద్యను అపేక్షించలేదు. చాకలి పద్మవరకూ అంకెలూ అక్షరాలూ వస్తే చాలుననుకున్నారు చాలా మంది. కాని-కొందరు పెళ్ళి వరకూ చదివించాలని తమ బాలికలను పాఠశాలలో చేర్చారు. అప్పటికి యువకులందరూ ఆంగ్ల విద్యాభ్యాసము చేసిన వారూ చేస్తున్న వారూను. వారికి తమ వదువులు విద్యనేర్చి ఉండాలన్న కోరికలుఉండేవి. ఈ కారణంచేత పాఠశాలా ప్రవేశం చేసిన బాలికలు వివాహానంతరం విద్య చాలించారు.

సంఘంలో అప్పటికి ప్రాచీనాచారాలకు విలువ తగ్గింది. కాని-అందరికీ "ఏది గమ్యం? ఏది ఆదర్శం?" అన్న విషయంలో ఖచ్చితమైన ఆలోచనలూ-అభిప్రాయాలూ రూఢి కాలేదు. కాని-ఏది ఎట్లా ఉన్నా ఆడ పిల్లలకు పూర్వాచారాన్ననుసరించి వివాహం చేయాలన్న వాదం-ఆ వివాహం కూడా రజస్వలాత్పూర్వమే చేయాలన్న వాదం మాత్రం బలంగా నిలిచింది. సనాతనులు ఎనిమిది సంవత్సరాల వయసుకే (మహమ్మదీయుల పరిపాలనలో ఆవరణకు వచ్చిన ఆచారము కావచ్చు)-బాలికలకు వివాహం చేయాలన్న నియమాన్ననుసరించి కన్యలకు వివాహాలు చేయటం మొదలు పెట్టారు. అప్పటి వరుడు పదహారు సంవత్సరాలకు

పైబడిన వాడు. కళాశాలలో ప్రవేశించుచో లేక ప్రవేశించబోతూనో ఉంటాడు. అతడికి వదువును మాట వరుసకు చూపించినా నిర్ణయాలు పెద్ద వారివే. వరుడు చదువుకుని నాగరీకుడై తన భార్యను పరికరించ వచ్చేటప్పటికి ఆమె అతడి దృష్టికి నచ్చక-పరిత్యజించిన సందర్భాలు ఎన్నో ఉండేవి. ఆమెకు చదువు రాదని ఒక కారణం-ఆమె తనకు నచ్చినట్టుగా అందంగా నాగరికంగా లేదని మరొక కారణం. ఈవిధంగా పరిత్యక్తల సంఖ్య పెరగటం మొదలు పెట్టింది. కొందరు తల్లిదండ్రులు ముక్కుపచ్చలారని పసిబాలికలను ధనప్రలోభంచేత వృద్ధులకూ వికలాంగులకూ కట్టిపెట్టడం జరిగింది. ఆ సందర్భాలలో ఆడ పిల్లలు పరిస్థితులకు ఎదురు తిరిగిన వారున్నారు. పెడత్రోవ తొక్కిన వారూ ఉన్నారు.

బాలికలకు వ్యక్తిత్వము రాకముందు చేసిన వివాహాలవల్ల కలిగిన దుష్పరిణామాల దృష్ట్యా హరబిలాస శారదాగారు రజస్వలానంతర వివాహాలను సంఘంలో ప్రవేశపెట్టటానికి కృషిచేసి శాసనం చేయించారు. ఈ శాసనం 1929 నుండి అమలులోకి వచ్చింది. అప్పటికి సతీసహగమనము, బహుభార్యాత్వము, బాల్య వివాహాలు అరికట్టబడ్డాయి.

స్త్రీల పరిస్థితులలో ఆవగింజంత మేరుగు కనబడటం మొదలయింది.

స్వాతంత్ర్య సమరం

మహాత్మాగాంధీ జాతీయోద్యమం ప్రారంభించటానికి సైన్యాన్ని సమకూర్చుకుంటున్న రోజులవి. ఆయన విశాలదృష్టితో దేశాన్ని నాలుగు మూలలూ పరికించి చూశాడు. జనాభాలో సగానికిపైగా ఉన్న స్త్రీ జనంలో చాలా మంది గృహ ప్రాంగణందాటి ఎరుగరు. వాళ్ళను మూఢాచారాలు, మూఢనమ్మకాలూ బంధించి వేస్తున్నాయి. తన ఉద్యమానికి స్త్రీ జనశక్తి ఎంతో అవసరం. వాళ్ళ అధీనంలో వున్న బంగారం తన ఉద్యమానికి ఎంతో అవసరం. ఈ దృష్టితో మహాత్ముడు వాగ్దాటి వాక్పాతుర్యమూ గలస్త్రీల శక్తిని జాతీయ ప్రబోధానికి వినియోగించాడు. దైర్యసాహసాదులు కల వాళ్ళను ఉద్యమాలలో పాల్గొనటానికి ఆహ్వానించాడు. ఓరిమి కల వాళ్ళను ఇంటింటికి వెళ్లి విదేశీవస్తు బహిష్కరణం స్వదేశీ వస్తు కొనుగోలును గురించి ప్రచారం చేయటానికి పంపాడు.

విదేశీ వస్త్రాలను దహన పరచటానికి కల్లుసారాయి దుకాణాల ఎదుట వికెటింగ్ చేయటానికి కొందరిని చేరదీశాడు. గాంధీ మహాత్ముడి ఉద్యమాల ఫలితంగా స్త్రీలు సంఘ దృష్టిలో మరో మెట్టు పైకి ఎక్కేరు. మహాత్ముడి ప్రశంసల నందుకున్నారు. “స్త్రీలు దైర్యసాహసాలతో పట్టుదలతో ఏ కార్యాన్నయినా సాధించగలరు. ఎటువంటి పరిస్థితులనైనా ఎదిరించగలరు. ఎంతటి త్యాగమయినా చేయగలరు. పూర్వము స్త్రీలు యుద్ధాలలో పాల్గొన్నారని చరిత్రలో మాత్రమే చదివాము. కాని-ఇప్పుడు ప్రత్యక్షంగా చూస్తున్నాము” అని సంఘానికి తెలియ వచ్చింది. కనువిప్పు కలిగింది. ఇందుకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనంగా ఎందరో స్త్రీలు లాఠీ దెబ్బలుతిని- చెరసాల శిక్షననుభవించటము జరిగింది.

కలకత్తాలో హిందూ మహమ్మదీయుల మధ్య కలహాలు రేగి విపరీత పరిణామాలకు దారితీసిన సందర్భంలో మహాత్ముడు మధుర భాషిణి-వాక్చతుర్యమూ గల శ్రీమత సరోజినీనాయుడును ఇరుపక్షాలనూ శాంత పరచటానికి పంపారు. ఆమె వచోమాధుర్యానికి హిందూమహమ్మదీయులు చల్లబడ్డారు. ఇది మరొక తార్కాణము.

ఆచార వ్యవహారాలలో స్త్రీలు చాలా పట్టుదల కలవారని మహాత్ముడు తన తల్లిని భార్యనూ పరిశీలించి తెలుసుకున్నాడు. సాంఘికంగా ప్రజలు ముందుకు నడవాలంటే స్త్రీలనే ఉపయోగించాలని ఆయన అభిప్రాయము. ఈ కారణంచేత అంటరాని తనాన్ని నిర్మూలించటానికి వారి చేతనే ప్రచారం చేయించాడు.

సంఘమూ స్త్రీలూ కూడా విస్మరించిన స్త్రీల వ్యక్తిత్వాన్ని నిలబెట్టటానికి మహాత్ముడు దారి చూపాడు. “దుర్వ్యసనాల పాలయిన పెనిమిటిని కూడా భార్య మౌనముతో సహించి పాతివ్రత్యాన్ని నిలుపుకోవాలని అంతవరకూ సంఘము నమ్మింది. పెనిమిటి మీద ఎంత గౌరవమూ ప్రేమూ ఉన్నప్పటికీ ఆతడు పెడమార్గాన పట్టినప్పుడు సరిదిద్దటానికి తగిన వ్యక్తి భార్య ఒక్కరే. ఆ బాధ్యత ఆమెదే. అంతమాత్రం చేత ఆమె పాతివ్రత్యానికి ఏ మాత్రం భంగం కలగదు” అంటూ బోధించిన వాడు మహాత్ముడు.

సంసారాలను ఆర్థికంగా కూల్చివేసే వరకట్నాల దురాచారాన్ని గురించి ముందుగా ఆయన స్త్రీలలోనే మార్పు రావలెనన్నాడు. “ప్రతి కన్యా ఎవరినో ఒకరిని ఈడూజోడూ కలవకపోయినా-ఎంత కట్న మయినా పెట్టి కొనుక్కోవాలని కక్కుర్తిపడి వివాహము చేసుకోనవస రము లేదు. పార్వతీదేవి భారతీయ కన్యలకు ఆదర్శము. ఆమె ఉగ్ర తపస్సుచేసి పరమేశ్వరుడిని భర్తగా పొందింది కాని కొనుక్కోలేదు. కన్యలు అవివాహితులుగా ఉండి దేశసేవచేస్తూ నిగ్రహ శక్తిని అలవరచు కోవాలి” అని కన్యలకు ఉపదేశించాడు.

గాంధీ మహాత్ముడి కాలములో స్త్రీల పరిస్థితులు చాలా వరకూ మెరుగయ్యాయి. స్త్రీలకు ప్రత్యేక పాఠశాలలూ కళాశాలలూ నెలకొల్ప బడుతూ వచ్చాయి. గృహిణులలో సాంఘిక చైతన్యము, నవచైతన్యము కలుగ నారంభించింది. భర్తలు చెరసాల శిక్ష లనుభవిస్తున్న కాలములో బాలలూ వృద్ధులూ గల సంసారాలను అతినైపుణ్యంతో నిర్వహించారు. రాట్నము మీద నూలు తీసి వస్త్రాలు నేయించుకొన్నారు. కొందరు దానిని జీవనోపాధి చేసుకొన్నారు.

స్వతంత్ర భారతంలో

దీని పర్యవసానంగా స్వతంత్ర భారతంలో స్త్రీలకు ఓటింగ్ అధికారము లభించింది. అప్పటికి ఏ దేశములోనూ స్త్రీలకు ఓటింగు అధికారము లభించలేదు. ఎన్నికలలో కొందరు గెలుపొందారు. శాసన సభ్యురాలైన డాక్టర్ రామకృష్ణా. శ్రీమతి అమ్మన్నరాజాగారు డిప్యూటీ స్పీకరు పదవికి ఎన్నికయ్యారు. క్రమంగా స్త్రీలు మంత్రి పదవులు, ముఖ్యమంత్రిపదవులు ప్లానింగ్ కమిషను సభ్యురాలైన డాక్టర్ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ, యు.ఎన్.ఓ అధ్యక్షురాలైన డాక్టర్ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ పదవుల నాకమించారు.

స్వతంత్ర భారతంలో రాజ్యాంగ చట్టాన్ని సరించి కుల, మత, వర్ణ, వర్గ భేదము లేకుండా స్త్రీ పురుషులకు సమానావ కాళాలు కల్పించబడ్డాయి. ఉద్యోగావకాశాలు, విద్యా సౌకర్యాలు కూడా కల్పించబడ్డాయి. అవివాహితులు మాత్రమే పాల్గొనవచ్చుననే పోటీ పరీక్షలలో (I.A.S. & I.P.S.) కూడా స్త్రీలు పాల్గొని నెగ్గారు. క్రమంగా వాటిలో వివాహితులకు కూడా అవకాశాలు లభించాయి.

భారతరత్న పండిత జవహర్‌లాల్‌నెహ్రూ భారత ప్రధానిగా ఉన్నకాలములో శ్రీ జనాభ్యుదయం కోరకు మరికొన్ని పథకాలువేయబడి అమలులోకి వచ్చాయి. సోషల్‌వెల్‌ఫేర్ బోర్డు నెలకొల్పబడ్డది. దానికి కాఖలుగా ప్రతిరాష్ట్రంలోను ఏర్పడి, శ్రీ విద్య, శ్రీ సంక్షేమం మొదలయిన అభ్యుదయ కార్యక్రమాలు కొనసాగింపబడుతూ ఉన్నాయి.

మార్పు చెందిన హిందూ శ్రీల వారసత్వాధికారము

మానవధర్మశాస్త్రము సమాజోన్నతిని దృష్టియందుంచుకొని ఏర్పడిన నిబంధనావళి. సమాజోన్నతి కాల పరిస్థితుల ననుసరించి ఉంటుంది. కాలపరిస్థితులకు అనుగుణ్యంగా న్యాయశాస్త్రములోమార్పులూ, చేర్పులూ జరగకపోతే అరాచకానికి విప్లవానికి అవకాశమేర్పడుతుంది. మానవసంఘము ప్రాథమిక దశలో ఉన్నప్పటి ఆచారవ్యవహారాలూ కట్టుబాట్లూ ఆధునిక సమాజములో కాల ప్రభావాన్ననుసరించటము సహజము. సమాజపురోభివృద్ధికొరకు ఏర్పడిన న్యాయశాస్త్రము సంఘము యొక్క ఆదర్శ వ్యవహారాలనుబట్టి కొన్ని మార్పులకు లోనుగావటము దేశానికి శ్రేయకరము. ఈ మార్పులు వేదవిరుద్ధాలయినా అంగీకరించి తీరవలసినదే. ఈ నూతనాన్ననుసరించి 1937లో సంఘ సంస్కారులు కొందరు న్యాయశాస్త్రములో కొన్ని మార్పులు చేయబూనుకున్నారు.

అప్పటివరకూ సమష్టికుటుంబములో వితంతువుకు మనోవత్రి మాత్రమే లభించేది; కాని ఈ మార్పు తరువాత విభక్త కుటుంబాలలోగాని, అవిభక్తకుటుంబాలలోగాని పెనిమిటి ఆస్తికి వితంతువు హక్కు దారురాలయింది. చనిపోయిన తన కుమారుని ఆస్తిని వితంతువైన తన కోడలికి, మనుమడిభార్యకు (వితంతువు) తండ్రి ఇవ్వవలసిన వాడైనాడు. ఇది కేవలము అనుభవానికి మాత్రమే.

అంతవరకూ ఎన్నిమార్పులు వచ్చినా ఇంటబుట్టిన కుమార్తెకు తండ్రి ఆస్తిపైన అధికారములేదు. ఆడపిల్ల పుట్టినప్పటినుండి వివాహము అత్తవారింటికి వెళ్ళేవరకూ పోషించటమూ, కుటుంబ గౌరవానికి తగినట్టుగా వివాహము చేయడమూ, తండ్రికిగాని, అన్నదమ్ములకుగాని బాధ్యత. తండ్రి చనిపోయినట్లయితే ఆడపిల్లల వివాహకార్యాలకు తగిన

ఆర్థిక సదుపాయాలు చేసిన తరువాతనే అన్నదమ్ములకు ఆస్తి విభాగింపబడేది. కన్యకు జనకస్థానములో ఉన్న ఈ స్వల్ప అధికారాలు వివాహము కాగానే అత్తవారింట ఏర్పడేవి. వివాహములో సప్తపదిచర్యతో వధువు వరుని ఆధీనురాలవుతుంది. ఆ క్షణమునుండి ఆమె గౌరవాధికారాలలో మార్పులు కలుగుతాయి.

పూర్వము మూడు తరాలవరకే ఆస్తిలో వారసత్వము ఉండేది. కర్మకాండలో మూడు తరాలవరకే పిండప్రదానము జరుగుతుంది. దీని ననుసరించి కర్త కుమారుడు, కొడుకు కొమారుడు, అతడి కుమారుడూ వారసులయ్యేవారు. ఈ ముగ్గురు వారసులూ లేనట్లయితే కర్త భార్య, తరువాత కుమార్తె అటుపైన పుత్రికాపుత్రుడూ వారసులయ్యేవారు. కర్తకు ఈ పై వారసులెవరూ లేనట్లయితే అతడి తల్లికి అధికారము ఏర్పడేది. తల్లితరువాత తండ్రికి లభించేది. తండ్రి తరువాత కర్త సోదరులకు లభించేది.

1929 యాక్టు ప్రకారము కర్త సోదరులతరువాత, వారికుమారులు, వారి తరువాత కర్త తండ్రి తల్లికి, ఆమె తరువాత తండ్రితండ్రికి, వారి తరువాత కుమారునికూతుళ్ళకూ, తరువాత సోదరికి వారసత్వము లభించింది. ఈ యాక్టు ననుసరించి కర్త తాతవరకూ పైకిప్రాకిన వారసత్వము వైవారు లేనిపక్షమున కుమారుని కూతురివరకూ క్రిందికి దిగింది. తాతకూ తాత సహోదరులకూ మధ్యగా కొడుకు కూతురు, కూతురి కూతురు, వీరిద్దరి తరువాత సోదరికి వారసత్వము లభించింది.

మన ధర్మశాస్త్రము వివాహాలను ఎనిమిది విధాలుగా విభజించింది, ఈ వివాహాలన్నిటికీ ఒకే విధమైన శాస్త్రమూ సూత్రమూ అన్వయించదు. అగ్రజాతి పురుషుడు తక్కువజాతి స్త్రీ వివాహ మాడినట్లయితే ఆ వివాహాన్ని 'అనులోమ' వివాహమంటారు. దీనిని న్యాయశాస్త్రము అంగీకరించటం లేదు. కనుక 'స్పెషల్ మ్యారేజ్ ఏక్టు' క్రింద వివాహము చేసుకున్నట్లయితే చెల్లుతుంది.

'హిందూ లా'లో స్త్రీలకు ఆస్తిలో హక్కులేదు. భర్త ఆస్తిని ఆయన చనిపోయిన తరువాత కేవలము అనుభవించటానికేగాని దాన

విక్రయాధికారాలు లేవు. ఎంత గొప్పయింట బుట్టినా స్త్రీకి తండ్రి ఆస్తిలో వీశమంత భాగములేదు. ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యమూ అధికారమూలేని బ్రతుకు ఆధునికకాలములో ఎందుకు కొరగానిదై స్త్రీని అధమస్థితికి తెచ్చింది. వైవాహిక జీవితాలలో కలిగే ఒడిదుడుకులనూ నష్టాలన్నూ స్త్రీలే అనుభవించవలసిన వారై నారు. పుట్టింట, అత్తింట, ఇతరుల దయాధర్మబిక్షము పైన స్త్రీ జీవితము ఆధారపడి ఉన్నది.

ఈ స్థితిలో 1941 జనవరిలో భారత ప్రభుత్వము మితాక్షరీయంలో వితంతువుకున్న అధికారాలనూ, 1937 హిందూ స్త్రీల ఆస్తి హక్కుల చట్టాన్ని పరిశీలించటానికి, తండ్రి ఆస్తిలో కుమార్తెకు అధికారాలను కల్పించటానికి నియామకం చేసింది. 1941 జూన్ నెలలో ఆ కమిటీ సమగ్రంగా పరిశీలించి, హిందూ లా ను కొద్ది మార్పులతో సంస్కరించి నందువల్ల పెద్దలాభము కలగబోదనీ, హిందూ న్యాయశాస్త్రాన్ని సమగ్రంగా నిర్వచించి కోడికరణము చేయవలసినదనీ సలహాయుచ్చించింది. దాని ననుసరించి ప్రభుత్వము తిరిగి ఒక కమిటీని నియమించింది. ఈ కమిటీ దేశమంతటా పర్యటించి పరిస్థితులను అవగాహన చేసుకుని, లోపాలోపాలను గమనించి, హిందూ లాలో చేయవలసిన మార్పులను సూచిస్తూ చితుబిల్లునూ, ఒకరిపోర్టునూ ప్రభుత్వానికి 1947 ఫిబ్రవరి నెలలో అందించింది. ఇది ఆగస్టు నెల 1948లో పార్లమెంటుకు అందచేయబడ్డది.

హిందూ కోడ్ బిల్లు రెండవ అధ్యాయములో వివాహాలను గురించిన సంస్కరణలు ఉన్నాయి. వివాహ తతంగాలు, రిజిస్ట్రేషను, సివిల్ మ్యారేజి, వాఙ్మూలమూ, ప్రమాణాలూ, సర్టిఫికెట్లను గురించిన వివరణ ఉన్నది. మూడవ అధ్యాయములో దాంపత్య విసర్జనము, దానికి కారణాలు, వాటిని నిరూపించవలసిన క్రమాలు, పునర్వివాహాలు బిద్ధల విచారణ మొదలైన అంశాలు వివరింప బడ్డాయి. నాలుగవ దానిలో దత్తత స్వీకారము, చట్టసమ్మతమైన దత్తత, దానికి తగిన అర్హత, అధికార నిషేధ విధానాలూ మొదలైన అంశాలు వివరించబడ్డాయి. ఆరవ అధ్యాయములో సమష్టి కుటుంబ ఆస్తి, ఋణములను గురించి వివరించబడ్డది. ఏడవది స్త్రీ ధనాన్ని గురించి, ఎనిమిదీ, తొమ్మిదీ వారసత్వాధికారాలను గురించి, పదవ అధ్యాయములో స్త్రీల ఆస్తికి వారసత్వాధికారాన్ని గురించి ప్రాయబడినది.

హిందూకోడ్ను గురించి వాదోపవాదాలు జరిగిన తరువాత నెలెక్టు కమిటీ ఒక నివేదికను సమర్పించింది. ముఖ్యమైన కొన్ని మార్పులతో ఈ నివేదిక హిందూకోడ్లోని అభ్యుదయాశయాలను అమలు జరపటానికి అనువు కలిగించింది.

నూతన శాసనాన్నను సరించి జన్మతః పుత్రులకు కుటుంబం ఆస్తిలో హక్కు ఉండదు. ఆస్తి హక్కుదారుడు అనగా కర్త బ్రతికి ఉన్నంతవరకూ అతడికి తప్ప మరెవరికీ హక్కు ఉండదు. ఆస్తి పితౄత్వమైనా స్వాత్మికమైనా, ఆ ఆస్తిని కుటుంబమందరూకలిసి సమష్టిగా సంపాదించినా, అది స్థిరాస్తిగాని, చరాస్తిగాని హక్కుదారుడి మరణ శాసనము ప్రకారము చెల్లుతుంది. స్త్రీలకు సంక్రమించిన ఆస్తిపైన వారికి సర్వాధికారాలూ ఉంటాయి. స్త్రీల ఆస్తికి వారసుల క్రమమువేరు, పురుషుల ఆస్తికి వారసుల క్రమము వేరుగా నియామకమయినాయి.

స్త్రీలకు తండ్రి ఆస్తిలో సోదరునకు వచ్చినదానిలో సగమువంతు రావటమనే నిర్ణయం జరిగింది. పార్లమెంటు సభ్యులు, రాజ్యసభసభ్యులు కుమారునితోపాటు కుమార్తెకు భాగమివ్వటానికి ఒప్పుకోలేదు.

ఈ బిల్లు సవరించే సమయములో జరిగిన తర్జన భర్జనలు ఒక నిజాన్ని నిరూపించాయి. ప్రాచీన హిందూ ధర్మశాస్త్రాన్ని గురించి తెలుసుకోవటానికి న్యాయవాదులకు సంస్కృత భాషరాదు. సంస్కృత పండితులకు ఆ శాస్త్రాన్ని విప్పి విపులీకరించటానికి ఆంగ్లభాషరాదు. తుదకు జరిగినది స్త్రీ పురుషులలో అసమానత.

“నవభారతము ప్రాచీనభారతములో స్త్రీలనుభవించిన హక్కులకు తిరిగి ప్రసాదించటానికి కృషిచేయటము అభ్యుదయ లక్షణము. ప్రాచీన హిందూ ధర్మశాస్త్రము సరిగా అర్థము చేసుకుని అనుసరించినట్లయితే ప్రజల అవసరాలను తీర్చగలిగి ఉండేది. ఆ ధర్మశాస్త్రము రూపొందించబడిన కాలములో ప్రపంచములో ఏదేశము కూడా సమాజములో స్త్రీ జాతికి అంతటి గౌరవ ప్రపత్తిని కల్పించలేదు” అని ‘ధర్మసూత్రాలు - స్త్రీలు’ అన్న గ్రంథాన్ని ఆంగ్లభాషలో రచించి పేరు పొందిన శ్రీమతి శకుంతలారావు శాస్త్రి బలపరుస్తున్నారు.

19వ శతాబ్దములో మూడవ భాగము ప్రారంభమయే సరికి మరి కొంత అభివృద్ధి కనబడుతున్నది. బాలికలకు ప్రత్యేక పాఠశాలలూ, కళాశాలలూ అధికసంఖ్యలో నెలకొల్పబడటం జరిగింది. స్త్రీలు సాహిత్యంలో ప్రవేశం కలిగించుకుని కవయిత్రులుగా, రచయిత్రులుగా పేరు తెచ్చుకుంటున్నారు. 19వ శతాబ్దానికి పూర్వము కనకాభిషేకం చేయించుకున్న కవయిత్రులుండేవారు. ఈ శతాబ్దంలో సాహిత్యాంశాదమి అవార్డు లందుకున్న రచయిత్రులూ, ప్రతికలవారు పెట్టిన పోటీలలో ప్రథమ ద్వితీయ బహుమతులందుకున్న రచయిత్రులూ, చలనచిత్రాలకు నవలలూ కథలూ వ్రాసే రచయిత్రులూ గృహలక్ష్మి కంకణాలను స్వీకరించిన రచయిత్రులు అధికసంఖ్యలో మనకు కనబడతారు. రాజ్యాంగపట్టము కల్పించిన అవకాశాలను ఉపయోగించుకుంటూ చాలామంది స్త్రీలు వైద్య విద్యాఉద్యోగరంగాలలో రాణకెక్కుతున్నారు. రాజకీయాలలో కూడా పైకి వస్తున్నారు. వారి కొరకు ప్రత్యేక స్థానాలు కేటాయింపబడ్డాయి.

అర్థికంగా సంసారాలను నాశనము చేసే వర్తకట్నాల నిషేధపు బిల్లు ఒకటి అయ్యదేవర కాశేశ్వరరావుగారు కృషిచేసి శాసనం చేయించారు. దాని ప్రకారం వివాహపు ఖర్చు రెండువేలకు మించకూడదు. మించినట్లయితే, కట్నము తీసుకున్నట్లయితే- ఇచ్చిన వారూ పుచ్చుకున్న వారూ శిక్షార్హులు.

ఇదంతా సింహావలోకనము చేస్తే స్త్రీలకేమి తక్కువ? వారికింకా ఏంకావాలి? అనిపిస్తుంది. ప్రాచీనకాలపు ఆదర్శము “యత్ర నార్యస్తు పూజ్యంతే రమంతే తత్ర దేవతాః” అక్షరాలా మన సమాజంలో ప్రతి బింబిస్తున్నదా? నారీలోకమింత పురోగమించిందా? స్త్రీలు ఉన్నతోద్యోగాలు చేయటం, అధిక సంఖ్యలో పట్టభద్రులూ, పోస్టుగ్రాడ్యుయేట్లూ, వి.హెచ్.డిలు కావటం చూస్తే విదేశాలకంటే కూడా మన స్త్రీలు ఒక అడుగు ముందుకు వేశారా అని అనిపించక మానదు.

కానీ - పట్టణాలలో నగరాలలో స్త్రీ జనాభివృద్ధి నాగరికుల మధ్య మెరుపు మెరుపుగా కంటికి మిరుమిట్లు గొలుపుతూ ఘనంగా చెప్పుకోటానికి ఉపయోగపడేది మాత్రమేనని ప్రతి సామాన్యుడికీ తెలిసిన విషయము. ఈ అభివృద్ధి నూటికి నాలుగూ లేక ఐదువంతున జరిగిన అభివృద్ధి, పైకి

చెప్పటానికి ఎంత ఘనంగా ఉన్నదో అనుభవంలో అంత గగన కుసుమంగా ఉన్నదని చెప్పక తప్పదు.

నేటి సాంఘిక పరిస్థితులలో మధ్య తరగతి ప్రజానీకానికి ఆడపిల్ల పుట్టిందనగానే ఇంకా - ఇప్పటికీ “అయ్యో!” అన్నట్టుగానే ఉన్నది. తల్లికి ఇంట్లో చిన్నపనీ పెద్దపనీ చేసిపెట్టి ‘పెళ్ళి కుదిరే వరకూ!’ అని చదువుకుంటున్న ఆడపిల్లలకు తగిన సంబంధము దొరకటం లేదు. వరుడు నల్ల బజారులోగాని దొరకడు, చాటుమాటుగానూ బాహటంగానూ కట్నాల సమస్య తల్లిదండ్రులను బాధిస్తూ, ఆడపిల్లలను అవమాన పరుస్తూనే ఉన్నది. చదువుకున్నందుకు తన కాళ్ళమీద తాను నిలబడ గలుగు తాననుకుని ఉద్యోగంచేస్తున్నా ఆ సంతృప్తి ఆడపిల్లకు మిగలటం లేదు. ఆమె సంపాదనకూ ఆమె డిగ్రీలకూ పెళ్ళి మార్కెట్లో విలువ లేదు. తల్లిదండ్రులు కొందరు ఆడపిల్ల సంపాదన మీదనే ఆధారపడి పెళ్ళి వాయిదాలేస్తున్నారు, ఈనాడు ఉద్యోగాలుచేసే స్త్రీలుకూడా మెడలో తాళి కట్టించుకోవటానికి నానా అగచాట్లా పడుతున్నారు. ఆమె సుఖ సంతోషాలను తల్లిదండ్రులు గమనించటం లేదు. ఉద్యోగంచేసే భార్య మీద భర్తకు ఉండవలసిన గౌరవం ఉండటం చాలా అపురూపంగా ఉన్నది. చిన్న ఉద్యోగం చేసే పురుషుడికి కలిగే ఆత్మసంతృప్తి పెద్ద ఉద్యోగంచేసే స్త్రీకి కలిగడం చాలా తక్కువగా ఉన్నది. ఈనాటికీ స్త్రీ పది మంది పురుషులు పనిచేసే ఆఫీసులో నిర్భయంగా పని చేయలేక పోతున్నది, తాను సంపాదించుకుంటూ కూడా స్త్రీ ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యాన్ని అనుభవించలేక పోతున్నది.

ఒక ప్రక్క స్త్రీల శారీరక సౌందర్యాన్ని తేరగా చూపి చిత్ర నిర్మాతలు లక్షలు సంపాదిస్తున్నారు. దిగువ తరగతి స్త్రీలకు మరొక రూపంలో సమస్యలు క్రుంగదీస్తూ ఉంటాయి. ఎంత నీతినియమాలతో జీవితం సాగించినా వైవాహిక జీవితంలో భద్రత లేదు. నీతిగా బ్రతికే హక్కు లేదు. త్రాగుబోతు భర్తలతో సంసారంలో సుఖమూ శాంతిలేదు. కార్మిక స్త్రీలకు సమాన వేతనాలు లభించటానికి శాసనము వచ్చింది కాని ప్రసవానికిగాను తీసుకున్న నెలవులో నిండు జీతం లేదు.

ఇలాంటి సమస్యలెన్నో కోకొల్లలుగా మన సంఘంలో శ్రీమను
బాధిస్తున్నాయి. చదువుగాని - ధనంగాని - ఉద్యోగంగాని - వివేకంగాని
శ్రీని సంఘం యొక్క పక్షపాత బుద్ధినుండి రక్షించగలుగుతున్నదా?
చట్టాలవల్లగాని - సూక్తులవల్లగాని - ఉపన్యాసాల వల్లగాని దేశంలో
సాంఘికంగా శ్రీం పరిస్థితి ఎంత మేరకు మెరుగయింది?

దీని కంతకూ ప్రధానమైన కారణం ఒకదే!

శ్రీ అంటే ఎవరు?

సంఘం ఏమనుకుంటున్నది?

“శ్రీ అంటే బలహీనురాలు - అబల, పురుషుడికి భోగ్యవస్తువు,
అదొకజాతి-అదొక కులం-అదొక వర్గం అదొక మతం” అనుకుంటోంది.

కనుకనే ఆమె మంచిచెడ్డలూ, ఆమె అభివృద్ధి, ఆమె కష్టసుఖాలూ
సంఘపు సానుభూతిని పొందలేక పోతున్నాయి. అబల కనుక ఆమెను
దిగలాగాలను కుంటుంది, భోగ్యవస్తువు కనుక ఆ దృష్టితోనే చూడాలను
కుంటుంది; వెక్కిరిస్తుంది; హేళన చేస్తుంది; సమయం దొరికితే చతనం
చేస్తుంది. ఆమెను ఎరచేసి డబ్బు సంపాదిస్తుంది.

ఎందుకు?

శ్రీ ఎవరో ననుకుంటున్నది కనుక.

ఈనాడు శ్రీ పురుష సంబంధం మిల్లు యజమానులకూ కార్మిక
వర్గానికి మధ్య ఉన్నటువంటిదా?

పాలకులకూ పాలితులకూ మధ్య ఉన్నటు వంటిదా?

బలవంతుడికి బలహీనుడికి మధ్య ఉన్న భేదమా?

జ్ఞానికి అజ్ఞానికి మధ్య ఉన్న తేడానా?

అంతా అయోమయం. విత్తుస్వామ్యం పోయి మాత్తుస్వామ్యం
వస్తేనే కాని శ్రీజాతికి మోక్షం లేదంటున్నారు కొందరు, శ్రీ పురుషులు

కలిస్తేనే కాని సంఘంకాదు. గృహానికి స్త్రీ పురుషులు సమానహోదాగల
యజమానులు, వారిద్దరి సమష్టిజీవనమే దాంపత్యానికి మూలము;
సంఘానికి పునాది. స్త్రీ గౌరవము - పరువు - ప్రతిష్ఠ - అభివృద్ధి -
విజ్ఞానము - వివేకము పురుషుడికి కూడా చెందుతాయి. అంటే సంఘానికి
చెందుతాయన్నమాట, ఆమెకు అగౌరవము జరిగితే పురుషుడికి తద్వారా
సంఘానికి చెందుతుంది. ఆమెకు అపకీర్తి - అప్రతిష్ఠ కలిగితే అవి
తిరిగి తిరిగి పురుషుడికే చెందుతాయి.

స్త్రీ అంటే తల్లి - భార్య - కుమార్తె.

ఈ విధంగా ఆలోచిస్తేనే గాని స్త్రీ అంటే ఎవరో తెలియదు.

సంఘం యొక్క ఆలోచనా సరళి ఈవిధంగా ఉన్నందువల్ల
స్త్రీలలో (కొందరిలో) కొంత మార్పు రావటం మొదలు పెట్టింది. కష్ట
కనీష్టకు వ్యత్యాసము. పురుష తిరస్కారము, దూషణ, కించపరచే
ప్రవాతలూ, మాటలు ఆరంభమయ్యాయి. క్షీరనీర న్యాయంగా బ్రతుక
వలసిన స్త్రీ పురుషులమధ్య ఆలోచనా సరళి-మర్యాదా మార్గాలు ధృవాం
తర భేదంతో సాగుతూ వస్తున్నాయి. ఇంకా ముందడుగు వేసిన స్త్రీలు
“పురుషుడు తప్పుచేస్తే స్త్రీ షమించటం లేదా? పురుషుడు చేసిన తప్పు
మేమెందుకు చేయకూడదు?” అని ప్రశ్నిస్తున్నారు. పురుషులను మార్చ
టానికిచేసే రచనలూ ప్రయత్నాలూ కంటే తాముకూడా తప్పులు చేయ
టానికి అధికారం కావాలని ఆందోళన చేస్తున్నారు కొందరు.

పరస్పర హేళనలూ వెక్కిరింతలూ పర్యవసానమయ్యాయి.
స్త్రీలకు హక్కులూ చట్టాలూ సమగ్రంగా లభించకపూర్వం “స్త్రీని
పూజించాలి, గౌరవించాలి” అనే సంప్రదాయం ఉండేది. వారసత్వపు
హక్కు లేక పోయినా కుటుంబంలో స్త్రీని అనేక విధాలుగా ధన కనక
వస్తువాహనాలతో - పసుపు కుంకుమలతో, ఫల పుష్ప తాంబూలాలతో
సాగనంపే సంప్రదాయం ముండేది. పగవాడి భార్య ఇంటికి వచ్చినా
సగౌరవంగా సాగనంపే ఆచారమూ రక్షణ ఉండేది. బద్ధవైరం పురు
షుల మధ్యనేగాని స్త్రీలపట్ల చూపేవారు కారు. స్త్రీని తల్లిగా, సోదరిగా,
కుమార్తెగా చూసుకునేవారు.

ఇప్పుడంతా తారుమయింది. శ్రీ ఉండేగాని సృష్టి జరగదు. నవ మాసాలూ మోసి, కని, స్తన్యమచ్చి పెంచేది శ్రీ. పురుషుడి ఇహ పర సుఖాలకు ఆట పట్టు - అతడి ప్రళాంత జీవితానికి మూలమయినది శ్రీ. ఆమెవల్ల తనను తాను ఉత్తేజపరచుకునేది పురుషుడు. పురుషుడిలో అర్థ భాగము శ్రీ. వారిద్దరూ విడివిడి ప్రత్యేకంగా అభ్యుదయం సాధించాలంటే అది సమగ్రమయిన ఆలోచనకాదు. విడివిడిగా అభ్యుదయాలు సాధించినా సహజీవనములో ఉన్నంత ప్రళాంతత కలుగదు. కనుక అభివృద్ధి మార్గాలు సమిష్టిగా జరగాలి.

దీనికంతకూ మన సమాజము యొక్క ఆలోచనా సరళి మారాలి. శ్రీ కుటుంబానికి సంఘానికి జీవగర్భ - ప్రాణవాయువు. ఆమెను గౌరవించి గౌరవము పొందాలన్న భావం సమాజంలో సంస్కారభావాలు సహజంగా ఉత్పన్నంకావాలి. మనసులో సంస్కారం లేక పోయిన తరువాత ఎన్ని చట్టాలు వచ్చినా, శాసనాలు వచ్చినా ప్రయోజనం లేదు. మేధావులూ, రచయితలూ, సంఘసంస్కర్తలూ, రాజకీయవేత్తలూ ఈ సత్యాన్ని గ్రహించాలి.

ఈనాడు మనం ఎక్కడచూసినా ఎక్కడ విన్నా "భావసమైక్యత, జాతీయ సమైక్యత" అనే గంభీరమైన పదాలు వింటున్నాము; వాడు తున్నాము; ప్రబోధం చేస్తున్నాము. వీటివల్ల సర్వజనులకూ సుఖ శాంతులు కలుగుతాయని అందరూ ముక్తకంఠాలతో చాటుతున్నారు; కాంక్షిస్తున్నారు.

కాని - ఈభావసమైక్యత అన్నది ఎక్కడ నుండి ఉద్భవించాలి? మన సంస్కృతీబాల ఋష్యాశ్రమాలలో పెరిగి పెద్దదైనదని అనుభవజ్ఞులు అంటున్నారు. మరిదీనికి పాదు ఎక్కడ? కుదురు ఏది?

ఒకరినొకరు గౌరవించుకోవాలి

భావసమైక్యతకు ఒకరి కష్టసుఖాలు ఒకరు అర్థం చేసుకోవాలి. ఒకరికొకరు సహాయసానుభూతులు అందించుకోవాలి. ఒకరి సుఖసంతోషాలను మరొకరు కాంక్షించాలి. ఇటువంటి భావసమైక్యత మొట్టమొదట దంపతులలో - శ్రీ పురుషుల మధ్య జనించాలి. ఆ తరువాత సంఘ

మంతా - దేశమంతా మల్లెపందిరిలా సువాసనలు విరజిమ్ముతూ పైకి పైకి పాకిపోవాలి.

పురుషుడికి తన సంసారములో తన తల్లి - తన భార్య - తన కుమార్తె పట్ల కలగని భావసమైక్యత మరెక్కడా కలగదు. హృదయ వైశాల్యము సంస్కారములేని చదువులతో డిగ్రీలతో సమాజము ఆరోగ్యవంతంగా ఉండలేదు. అనారోగ్య సమాజంలో శ్రీ పురుషులు రోగులుగానే ఉంటారు. ఆరోగ్యకరమైన సంతానం కలగటం దుర్లభమవుతుంది.

తానొక్కడూ విద్యావంతుడై - అభివృద్ధి చెందుతూ లోకమంతా తనవలెనే ఉన్నదనుకునే పురుషుడు తన ఆలోచనా సరళిని సంస్కరించుకుని - శ్రీనికూడా కలుపుకొని ముందుకు సాగిననాడే మానవాళికి నిజమైన అభివృద్ధి. ఒక్కపురుషుడి అభివృద్ధి అది ఒక అభివృద్ధి కాదు. ఆవిధంగానే శ్రీ తనకు అధికారాలూ-గౌరవమూ చట్టాలద్వారా సంపాదించాలనీ మాతృస్వామ్యం రావాలనీ ఆదోళనచేసి సంపాదించిన అభివృద్ధి అసమగమవుతుంది. శ్రీ పురుషులిద్దరూ సామరస్యంతో సమిష్టిగా సాధించిన అభివృద్ధి సర్వతోముఖమైన అభివృద్ధి, అది భావితరాలకు అమృతం కాగలదు.

Blank Page

మా తెలుగు తల్లికే మల్లెపూదండ
మా కన్నతల్లికే మంగళారతులు
కడుపులో బింగారు, కనుచూపులో కరుణ
చిరునవ్వులో సిరులు దొరలించు మా తల్లి

గలగలా గాదారి కదలిపోతుంటేను
బిరబిరా కృష్ణమ్మ సరుగువిడుతుంటేను
బింగారు పంటతే పండుతాయి
మరిసాల ముత్యాలు దొరలుతాయి

అమరావతి నగరి అపురూప శిల్పాలు
త్యేగయ్య గాంతులు తారాడు నానాలు
తిక్కయ్య కలములు తియ్యందనాలు
నిత్యమై, నిశీలమై నివిరియుండేదాక

రుద్రమ్మ భుజశక్తి, మల్లమ్మ పతిశక్తి
తిమ్మరుసు భీయక్తి, కృష్ణరాయల కీర్తి
మా బెవుల రింగుమని మారుమ్రోగేదాక
నీ పంటతే పండుతాం నీ ఆటతే ఆడుతాం
జై తెలుగుతల్లి, జై తెలుగుతల్లి

— శంకరానాథి సుందరాచార్య